

Årbog 1999

Religiøs og kirkelig mangfoldighed

Det mellemkirkelige Råd

Udgiver

Det mellemkirkelige Råd

Vestergade 8, 1.

1456 København K

Tlf 33 11 44 88

Fax 33 11 95 88

E-mail interchurch@folkekirken.dk

Redaktion

Paul Verner Skærved

Anders Baastrup

Niels Thure Krarup

Karsten Fledelius

Ane Hjerrild (anvarshavende)

Kirsten Auken

Lars Bech Sørensen

Forsidefoto

Foto: Adolf Meister

Layout og grafisk tilrettelæggelse

Vindum Grafik · Tlf 97 26 87 68

Tryk

Rosendahl, Esbjerg

1. oplag: 2.500

ISSN 0906-5946

ISBN 87-87073-23-4

Indhold

Religiøs og kirkelig mangfoldighed

Lutherske kirker mellem Grundtvig og kommunisme 4
Paul Verner Skærved

Den mangfoldige folkekirke 9
Hans Hauge

Reformert i Danmark 22
Peter Gottke

Katolik i Danmark 30
Adolf Meister

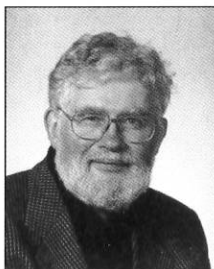
Muslim i Danmark 36
Zahid Abdullah

Mangfoldighed 47
Viggo Mortensen

Arbejdet i Det mellemkirkelige Råd i 1999 59
Ane Hjerrild

Regnskab 1999 75
Anders Baastrup og Jan Elleby

Vedtægter 79

Lutherske kirker mellem Grundtvig og kommunisme

Paul Verner Skærved

Studielektor, formand for Det mellemkirkelige Råd

Hvad ville der være sket, hvis vi i Danmark havde haft kommunistisk styre i et halvt århundrede? Ville vores folkekirke være krakeleret, som det skete i det tidligere DDR og i Slovakiet? Og hvad ville vi gøre for at finde fodfæste igen?

Min anledning til at udføre dette tankeeksperiment var et besøg i byen Martin i bjergene midt i Slovakiet. Der er 60.000 indbyggere, et teater, Slovakiets nationale museum, et kunstgalleri og to romersk katolske kirker samt en luthersk kirke i den centrale bydel. Det var den lutherske kirke og bibelskole, jeg besøgte på Det mellemkirkelige Råds vegne samtidig med et besøg på et universitet i byen Nitra 150 km derfra. Begge steder mødte jeg et utal af mennesker, der fortalte om deres situation og de små ændringer, der var sket, siden jeg var der for tre år siden. De havde fået en mere demokratisk regering i mellemtiden og følte sig langt mere fri.

Kommunisterne efterlod et vakuum i folkets liv og dertil et markant moralsk tomrum. Kommunismen var ikke kun en kort mellempperiode. Den har ændret meget og meget i et samfund, som før var homogent, og som anså sig selv for at være et kristent land med et katolsk flertal og et stort luthersk mindretal. De lutherske mistede dog en stor del af deres medlemmer, allerede da de tyske indbyggere i Tjekkoslaviet blev fordrevet efter krigen.

Også den store gruppe, som har mistet kontakten med deres kirke, anser Slovakiet for at være et kristent land. Men mange mener i dag, at kommunisterne har vundet og efterladt dem alle i moralsk forvirring, med en svækket kirke og brudte religiøse traditioner. Taktikken dengang var enkel. Kirken blev ikke direkte forfulgt, præsterne var og er stadig lønnet af staten.

Derved havde man snor i dem og kunne på mange måder få dem til at lægge bånd på sig selv.

Ni af ti præster var på en eller anden måde forbundet med regimet og samarbejdede med det. Om de bevidst drev regeringens spil, skal være usagt, men hensigten med kommunisternes taktik var at isolere kirkerne, svække deres kontakt til befolkningen og forhindre dem i aktiv evangelieforkyndelse, eller hvordan man nu skal udtrykke det, når resultatet blev en manglende kontakt til omverdenen. Unge mennesker måtte følgelig ikke engageres i det kirkelige liv. De skulle finde deres interesser andetsteds, og sportskampe blev bevidst lagt i kirketiden. At der samtidig var regeringsmeddelere, der om søndagen stod uden for kirkerne og noterede navne på kirkegængerne, kunne nok afskrække folk, der frygtede for repressalier. Dette fortælles ikke kun af aktive kirkefolk, som selv løb risikoen, også fra andre har jeg hørt disse historier.

Præsterne skulle nøjes med at holde deres gudstjenester, forrette de kirkelige handlinger og ellers forholde sig passive. Børne- og ungdomsarbejde var ikke velset, det ville kommunisterne have for sig selv, og mange præster mente, deres opgave var at opretholde institutionerne og intet andet. Lægfolk havde hverken opgaver eller hverv i menighederne, hvor præsterne var enerådende. De skulle først og fremmest holde gudstjeneste og ønskede ingen forstyrrende indblanding.

Beretningen er selvfølgelig farvet, og den er fortalt af folk, der ikke syntes om den udvikling. Det svarer dog meget godt til mit eget indtryk af folks holdning til kirken, og her er mine kilder også personer, der nok er interesserede, men ikke ser kirkegang som noget for dem. Man er kristen i og for sig selv, og det sætter man pris på. Et menighedsfællesskab har man hverken forståelse for eller ønske om. Her er der tale om en ghettoisering af kirken både indefra og udefra. De tilbageblevne er centreret om sig selv, og de andre er blevet totalt fremmede for kirkegang og medlemskab. Situationen er svær, nu hvor man fra kirkelig side ønsker at rette blikket udad igen, og hvor folk uden for kirken fornemmer, at de mangler noget, men ikke kan nærme sig kirken igen. For dem ville det være et kulturchok at komme i en kirke, fordi det religiøse sprog ikke længere giver

mening, som det udfolder sig i gudstjenesten, i ritualer og bøn. For slet ikke at tale om dagligdagen.

Nu ved jeg godt, at noget lignende både kunne siges og faktisk også hævdes hos os. Dog er sammenhængen mellem samfund og kirke, folk og kristendom ikke brudt på samme måde. Der er Grundtvig til forskel, og det erkender man ved at være i Slovakiet. En af vores gaver til Bibelskolens bibliotek var da også en bog om Grundtvig og hans betydning, men hvor stor betydning de tanker får for bibelskolen, kan jeg ikke vide noget om. Ved andre lejligheder har jeg dog oplevet, hvor stærkt et indtryk Grundtvigs tanker gør på folk fra Slovakiet og andre lande i Østeuropa, og hvor meget særlig hans tanker om det menneskelige og det folkelige – og derfor også hans skoletanker – fascinerer.

Baggrunden for Bibelskolens oprettelse er således den nuværende situation. Den er den eneste af sin art i Slovakiet og ledes af en ung mand ved navn Bodhan Hrobon. Skolen begyndte for et par år siden i den lutherske kirkes lokaler i Martin i en tidligere protestantisk skole. Denne skole blev selvfølgelig inddraget af kommunisterne, der lavede den om til en ungdomsskole, for kirkeskoler var – som det fremgår – ikke sagen under det regime. Lokalerne er nu tilbagegivet til kirken, og den lutherske menighed låner dem ud til Bibelskolen gratis. Men der er store udgifter forbundet med vedligeholdelse, varme og rengøring.

Bibelskolen lægger vægt på engagement, aktivitet og kundskaber. Ud over den kulturelle og politiske forskel fra tidligere er dette også udtryk for en kirkelig og teologisk kritik af en konservativ holdning til kirkelivet. Både den slovakiske kirkes biskop og officielle råd støtter arbejdet i Martin, så der er ikke tale om en oprørsbevægelse, men om en strømning i kirkelivet med sin egen profil.

Skolen begyndte i 1998 og har nu 126 studerende, som bl. a. tilbydes et toårigt fjernstudium i fagene GT og NT, dogmatik og slovakisk kirkehistorie. Der lægges stor vægt på praktisk teologi. Hensigten er at give de studerende mulighed og grundlag for et kristent liv, men grundlaget skal være baseret på viden og indsigt. Uddannelsen er ikke kun skabt for at aktivere frivillige lægfolk, men også for at skabe en slags sognemedhjælperuddan-

nelse til støtte for præsterne, der ofte har 3-4 kirker at tage vare på og dermed en arbejdsom hverdag. Eleverne er opdelt i hold og bliver undervist hver anden weekend. De udgør et bredt udsnit af befolkningen og er i alderen 18-70 år.

Da jeg var der, besøgte jeg et af de hold, der blev undervist. Stemningen var intens med stor opmærksomhed fra eleverne, og de stillede ivrigt spørgsmål til mig om vort forhold til muslimer og Islam i Danmark, for deres undervisning her skulle give dem et indtryk af andre religioner, i dette tilfælde Islam. De ville gerne vide, hvad vi gjorde ved den muslimske indvandring, da muslimer overhovedet ikke må bygge nye moskeer i Slovakiet. Det er altså ikke kun i de muslimske lande, at andre religioner holdes stramt og forhindres i frit at udøve deres tro. Derfor er det vigtigt, at også dette emne tages op i Bibelskolen, så eleverne i al fald ved noget om muslimerne og ikke kun frygter dem. Senere på dagen så jeg en helt anden undervisning, nemlig et kursus i det meget flotte nyindrettede computerrum, en gave fra en amerikansk menighed.

Formålet med det hele er at åbne øjnene både for de kristne traditioner og det omgivende samfunds problemer. Situationen

er fælles for både katolikker og protestanter, og det økumeniske samarbejde opmuntres. Bibelskolen lever for en stor del af gaver, fordi det koster mange penge at drive et sådant arbejde, omend beløbene efter vor målestok og standard er beskedne. Centralt fra stiftet er der ingen midler til arbejdet i Martin. Dem har de rigelig brug for i Bratislava og andre steder, hvor der er fattige lutherske menigheder. De har dog udtrykt deres velsignelse over arbejdet fulgt af mange gode ønsker.

Det er os og folk som os, der kan give en hjælpende hånd som en vennetjeneste fra den ene menighed til den anden. Om dette arbejde vil jeg lade lederen af skolen komme med de afsluttende bemærkninger, idet han siger: "Vi forventede at lære meget i skolens første år, og det gjorde vi. Det var et år fyldt med fryd og store udfordringer – og ved slutningen af det første år er vi glade for at fortælle, at vi nu er i stand til at tilbyde vore menigheder en kvalificeret uddannelsesmulighed, så de bedre kan klare at tjene i Herrens kirke."

Kirken i Slovakiet er i en situation, vi her i Danmark kunne have været i efter krigen, og nogle af deres problemer i en sekulariseret tid har samme rod, som vi finder hos os, dog uden at vi er endt i samme situation. Vores situation skildres nu på forskellig vis i de efterfølgende artikler i denne årbog, og årbogens tema, religiøs og kirkelig mangfoldighed, er ikke tilfældigt valgt. For vi skulle gerne kunne styrke den kirkelige mangfoldighed og lære af den. Det gør vi både ved samarbejde med andre landes kirker og samarbejde og samtale hos os selv, for ingen af kirkerne repræsenterer længere hele folket. I det mellemkirkelige arbejde skal vi naturligvis se den situation i øjnene og glæde os over, at vore vilkår er så gode og frie, og at der gives os mulighed for indbyrdes samtale. En samtale der kun kan lykkes, hvis vi kender hinanden og giver hinanden frihed til at være her og være forskellige. Erfaringen fra Slovakiet var i al fald, at tvangen under kommunismen ikke skabte meget andet end skepsis, forvirring og et moralsk tomrum. Religiøs ensretning og isolation giver sikkert ikke bedre resultater.

Den mangfoldige folkekirke

Hans Hauge

*Lektor, dr.phil, institut for Engelsk Filologi,
Århus Universitet*

1. Den truede eller truende mangfoldighed

Det er nemlig ikke mit umiddelbare og første indtryk, at folkekirken for tiden er mangfoldig. Tværtimod. Jeg har endnu ikke sagt, at kirken engang var mangfoldig, eller at den bør blive det igen. Mangfoldighed er et tvetydigt begreb. Vi priser ganske vist mangfoldigheden for tiden og foretrækker den frem for dens modsætning. Vi mener, at mangfoldigheden er truet; vi arbejder for at bevare den i naturen og i kulturen. Vareudbudet i forretningerne, kræver vi, skal være ligeså mangfoldigt som fuglelivet ved Vadehavet. Det samme krav stiller vi til fjernsyn, film og musik. Men den må heller ikke tage overhånd.

Hvad er mangfoldighedens modsætning? Det er ensheden eller enheden; enigheden, ensformigheden, og homogeniteten; det ensartede, det samme, det identiske, begrænsning, indskrænkning, reduktion. Vi prøver overalt at forhindre, at alt bliver det samme, men samtidig forsøger vi også at fremme enigheden og drømmer om at kunne forene mangfoldighed med enighed i en enhed i mangfoldigheden. Lad os tage fjernsynet som et universelt fænomen, også fordi fjernsynet, der nu er et stykke forældet teknologi, let lader sig sammenligne med kirken. Er fjernsynet mangfoldigt eller ej? Her og nu?

Staten i Danmark var engang stærk. Mange husker det sikkert. Stærkest måske fra 1945 til 1972. Landet var i efterkrigstiden centralistisk. Vi levede i en arbejderpartistat – ja, det gør vi til dels endnu. Da fjernsynet kom, blev det straks underordnet staten. Det samme var sket med radioen i sin tid; den hed jo engang Statsradiofonien. Sikken et navn. Staten tiltog sig samme rolle over for massemedierne, som den havde over for kirken, som den jo var i god træning med

at styre. For selvom kirken har været mange ting, var den engang et massemedium.

Præstens prædiken var talkshow, meddelser om samfundet til borgerne, lokalavis, statsradio, tv-avis. Kirken var hørerige og se-sted; de hørte om Gud og så på hinanden. Biograf, roman, mødested, fest for enlige, søndagsmagasin, marked for udstilling af giftefærdige piger osv. Kirken gavnede og fornøjede. Den gjorde det første for kongens og statens skyld, medens menigheden selv sørgede for fornøjelserne; de var aktive lyttere og seere. De forstod dengang udmærket, hvad der menes med, at ægteskaber stiftes i himlen, for de blev til i Guds hus, der er som Himmerige. Der var både moral og erotik i kirken. Banalt er det nu at sige, at alle disse funktioner blev overtaget af de andre medier; og at staten derfor overtog dem så godt den kunne. Aviserne lykkedes det ikke staten at overtage, for de kom på markedet, før arbejderpartistaten var skabt, men da tv kom, var arbejderpartistaten så meget på plads og så godt forberedt, at den kunne sætte sig tungt på mediet og gøre det til ren pravda. Derfor ingen syndige reklamer i begyndelsen i tv og radio, der underlagdes det 18. århundredes æstetik om at gavne og fornøje. For at udføre denne tjeneste skal der lidt fodbold, voldsfilm og afklædte damer til. Det er tvs kalkmalerier.

Hvad er det ved at ske med fjernsynet? Og kan vi lære noget af dette – kirkeligt betragtet. Staten er ved at miste magten som sådan og derfor også over tv; markedet er ved at tage det tilbage. Og dernæst. Fjernsynet er blevet kedeligere. Mangfoldigheden er forsvundet. Jo flere kanaler vi får, desto mere får vi af det samme. Fjernsynet er ved at få samme status som Se og Hør og Her og Nu. Derfor er der ikke meget ved længere at være kristelig lytter eller fjernseer. Det er jo Internettet, der er sagen. Der er mangfoldigheden. Fjernsynet bliver i fremtiden for de uvidende; dem der ikke læser, og som i fremtiden derfor ikke ville kunne følge med til en almindelig gudstjeneste, fordi denne tjenestes intellektuelle niveau vil komme til at ligge for højt. Vi ved alle, hvad de useriøse siger om gudstjenesten. Den er kedelig; det er det samme. Der sker ikke noget. Der er næsten ingen mangfoldighed. Går man i kirke i Varde, kunne man ligeså godt gå i kirke i Vordingborg.

Præsterne ser ens ud uanset køn; alle har halvlangt hår. Prædikenerne er enslydende – livet kræver livet; livet skal leves og er en stor gratis julegave. Og du er ikke alene. Amen.

Alt bliver det samme. Mad, kirkelige retninger, biler, tennis, MTV. Forskellene er forsvundet. Vi elsker forskelle, fordi de ikke betyder noget. Hvad kæmper fjernsynskanalerne om? Seere, publikum, menighed. Hvem kæmper ikke for at tiltrække publikum, folket, massen, seerne, forbrugerne, kirkegængerne, læserne? Det gør alle dem, hvis hverv er at tiltrække, og som ikke fatter, der ikke er nogen tiltrukne. Alle dem med et budskab, som de vil have ud. Og hvem har ikke masser på hjerte? Med andre ord: Svigtende kirkegang er ikke et kirkeligt problem. Det bliver først et kirkeligt problem, hvis det opfattes som et kirkeligt problem. Da bliver det selvskabt. Men altså: Kirkegang er ikke et kirkeligt problem. Tomme kirker skabes af kirken selv. Hvis der ikke er tale om et kirkeligt problem, kan det ikke løses med kirkelige midler – dvs. med rytmisk musik, bedre prædikener, mere fællesskab, mere åndelighed, ekspert-råd, praktisk teologi, formidlingskurser, mindre hjerne, bedre kaffe, mere børnevenlighed, mindre moralprædiken, mere bibel-trofasthed, mere ulandshjælp, flere skældud til Pia Kjærsgaard, mere pastoral miljøvenlighed, mere eller mindre tungetale, mere Laub, mere jazz og gospel og Händel, flere mandige kordegne, færre fraskilte kvindelige præster, mere aktive menighedsråd eller mere synlige bisper eller dit eller dat.

Folket kommer ikke i kirken ret meget.

2. Hvordan har folket det med folkekirken?

48 procent af danskerne går aldrig i kirke. 31 gør det en gang om året – skal vi gætte på juleaften? 85 procent er døbt ind i folkekirken. Hvorfor taler vi altid om procenter, når talen er om religion, folk og kirke? Fordi vi ikke aner, hvad folket mener, tror eller tænker. De fleste ved, at folk som sådan er bedøvende ligeglade med kirken. Og det er det nye. Folk er ligeglade, men det var de nok ikke før i tiden, for da var de så venlige at være imod. De ville ikke i kirke. De blev væk i protest. Denne tjeneste yder de vantro ikke kirken mere. Der findes ingen vantro, og det er et problem for troen. Det dumme hold brudejomfruer er

ikke længere kede af det; de er glade for, at de ikke spildte tiden og livet med at spare på olien. Og hvis de anede det, kan de også godt blive ved med at være glade, for med tiden er alle forkyndere blevet universalister; frelsen kommer, hvad enten der er olje på lampen eller ej. De to hold brudejomfruer er fusionerede. Der er lav kirkegang og lavmælt kirkesang, skønt religionen nok er vendt tilbage. Folket er fjernt fra kirken. Lad mig afsløre, at forholdet mellem stat og kirke er nært, ømt og varmt trods alt. Er det sådan, at hvis forholdet mellem kirke og stat er nært, da er der lang vej ud til folket? Og at hvis der er et nært forhold mellem folk og kirke, så er staten langt væk. Nær kirke, fjern stat. Er det sådan? Fortalere for adskillelse af stat og kirke argumenterer for, at hvis det sker, bliver kirken kirke og folket menighed. Forholdet bliver tæt og intimt. Hvad vil der ske med staten? Den vil blive neutral. Der er også dem, der frygter adskillelsen mellem stat og kirke, præcist fordi forholdet vil blive for nært mellem kirke og folk. Bliver det dét, svækkes folkets loyalitet over for andre og vigtigere sager så som madsminken. Kirken ville blive stærk; partierne svage. Ikke underligt har arbejderpartistaten konsekvent støttet, at forholdet mellem stat og kirke forbliver nært og forholdet til folket fjernt.

Folkets fravær fra tjenesten er ikke et kirkeligt problem eller fænomen. Det er et alment. Der er publikumsmangel overalt. Ideen om at være et publikum er under ændring og delvis afvikling. Ingen vil sidde og modtage, for alle kan selv udtrykke, skabe, optræde, udstille, spille, agere, bruge musen. Aldrig har så mange malet som nu. Vi er vel omkring en million kunstnere i Danmark alene. Alle vil være præster. Passiviteten er forsvundet og dermed lytning og læsning. Ingen vil være kvinder og blot åbne sig, holde mund og tage imod det, der kommer udefra, og som de ikke kan give sig selv. Kvindelighed forlanges ellers ubetinget af lutherske kirkegængere. De har bare at modtage og være skabte. I kirken er alle principielt og metaforisk set i missionærstilling. Men ingen vil være Maria mere.

Oprøret mod præsternes passiviserende prædikenerier er for længst på vej nedefra: Barnedåbsfolkene er blevet autonome i slips. Præsten er blevet periferi. Der er en magtkamp i gang om kirkerummet, og aktivisterne er det tavse flertal, og de har

fremgang. For al den her dåbslarm kan ikke reduceres til dårlig opførsel eller pædofjendske præster.

For hvad svigter folket ikke ligeså meget som kirkerne? Biograferne lukker. Teatrene kan kun samle borgerskabet til muscials. Bøgerne er blevet ren Jane Aamund. Bibliotekerne chattende internetcafeer. Gå ind på Århus kunstmuseum en onsdag eftermiddag, og man vil opleve et gabende tomt museum med fuld betjening. Men det viser de ikke på det kirkefjendske TV2. Staten betaler folk for at gå i teater, tænk på det. Kun kirkekoret, præsten og graveren får penge for at gå i kirke.

Tilsyneladende er det lettest at samle et kæmpepublikum. 1,6 millioner ser samtidig kvindehåndbold. En milliard eller to ser VM-fodbold på tv. Tusinder står i kø for at høre en eller anden fjaset amerikansk rocksanger. Rockfestivalen samler masserne i mudder. Pludselig samles mængden, men den forsvinder igen ligeså pludseligt. Disse store grupperinger er simulationer af fællesskaber. De er også afbildninger af endnu større virtuelle fællesskaber; for ovenover det hele findes www – world wide web; det globale netværk. Vi er alle her og der på samme tid. Vi kan beskrive vor situation med de magiske ord globalisering og individualisering, fordi vi skal. Meget er allerede sagt om disse to processer, der er ved at ændre verden – ikke kun Danmark. Og vi er kun ved begyndelsen. Der er ikke andet for end at vænne sig til det. Kirken har jo altid været www. Hvad er den andet end et verdensomspændende net uden computer? Ja, hvad er kirken ikke? Den er ikke elektronisk, men den kunne blive det.

Hvad er der blevet af publikum? De er gået hjem. Kommer de aldrig mere i kirke eller til sognegårdsstudiekreds om Benny Andersen? Hvem ved. De er ikke holdt op med at gå ud eller til noget, som det hedder. Foreninger, klubber og den slags trives. De spiller endnu egns spil på Østfyn, danser folkedans på Lolland og brænder dæk af i Vestjylland. Skal man ændre og tilpasse gudstjenestens form til tiden? Nej. Det ville være fatalt at aktivere menigheden. Eller importere den musik, de spillede på P3 for ti år siden. Rytmebokse får ikke menigheden til at vokse. Jeg tror ikke, man skal gøre noget som helst; det er den eneste sikre måde, hvorpå gudstjenesten kan ændre sig så radikalt, som

den skal og er ved, uden at vi opdager det. Den sande form skal nok dukke op. Hvordan skal man intensivere den aktivitet ikke at lave noget om? Ved at have og lave mere af det samme. Ved ikke at have visioner. Gentagelser i en uendelighed, og hermed menes: Jo færre der kommer i kirke, desto flere gudstjenester skal man lave. Og indsæt for Guds skyld flere præster i dem. Lad det dog vrimle med præster. Hvorfor skal de gemmes væk i den brudte families skød om søndagen? I stedet for at lukke de kirker, der er truede, så tru med at åbne dem mere.

3. Kirken og danskerne

Det er vel efterhånden gået op for alle andre end politikere, biskoper, folkesocialister, fodboldfans og grundtvigianere, at folket er forsvundet, og det vil sige, vi kan ikke, hvis vi er hæderlige, opretholde forestillingen om folket. Jacob Andersen har skrevet en udmærket bog om dette: Den hedder *Fra Folkestyre til Fællessstyre*. En af hans pointer er, at demokrati ikke er folkestyre, for det ville hedde etnokrati. Folket kan ikke stå for styret, fortsætter han, men han er lidt nervøs og har svært ved at vænne sig til tanken og spørger om, hvad vi kan gøre, for at folkets opløsning kan foregå i ro og orden og uden at føre til opløsning i al almindelighed (s. 122). Jeg mener ikke, han har ret i at tale om folkets opløsning. Det er, fordi jeg ikke mener, det nogen sinde har eksisteret. Jeg kan gå ind på hans tankegang, blot man tilføjer, at det er forestillingen om et folk, der er opløst. Jeg er ikke realist; men det er han og mange med ham. Realister tror, at de forestillinger, de har om et folk, også findes og trives ude i den virkelighed, de ofte kalder historien. Det er dog ikke alle af disse realister, der mener, at folket er opløst. Der var jo drømmerne, som jeg nævnte ovenfor, der, kan vi nu se, ikke kan skelne mellem drøm og liv. Hvis nu Jacob Andersen har ret, vil det få konsekvenser for ideen om kirken som folkekirke. Den kan se en fremtid i møde som fælleskirke. Foreløbig konklusion: Det er uhæderligt at kalde kirken ved dens rette navn. Den er ikke en folkekirke i andet end juridisk forstand. Selvom Jacob Andersen ikke nævner det, kan folk betyde mindst to ting på amatørgræsk: *ethnos* eller *demos*. Det første er folket i kulturel forstand. Sådan et fabrikerer skolen for sta-

ten ved at satse på samme sprog, samme religion, samme farve, samme højde, samme tænder, samme værdier, samme sprog, samme etik. Enshed, ensartethed, ensformighed, homogenitet, identitet. Det modsatte af mangfoldighed. At blive folk på den måde kan tage lang tid.

Folket som demos er folket i politisk forstand. Her bliver man ikke folk ved at synge fædrelandssange og læse Johannes Ewald. Det er den amerikanske model, og det tager en nat at blive amerikaner, hvor det tager en hel Danmarkshistorie at blive dansker. Er kultur noget med dybe radikale (martin a. hansenske husmands-)rødder; kan somalierne godt forlade Griffenfeldsgade og flyve hjem igen til det gode, gamle Mogadishu.

Vi skal altså til at tale om forholdet mellem folk og kirke på en politisk måde. Det vil smitte af på kirken, der ikke skal betragtes som Nationalmuseets forlængede arm, men som en del af det politiske system. Politik i den forstand, at vi i kirken skal forholde os til det europæiske, det postnationale, til Nato, til det globale, til privatisering, WTO og udlicitering. Og ikke politik som menighedsrådsvalg, vælgerforeninger eller skolebestyrelser. Der skal politiseres, så det batter, og det kan lade sig gøre, fordi politikerne ikke er interesseret i kirken.

Politisk skal alt nu være. Sådan skal vi til at tale om kirken, siger jeg, og det er letkøbt. Hvem skal? Hvornår skal vi i gang? Lyder det ikke som en mystikers vision? Nej, da, for man er skam i gang, endda godt i gang, skønt i det små. Kirken diskuteres faktisk nu i to sprog. I et kvalmt og muggent og i et nyt og friskt. Der er det ene sprog, hvor kirken sovses ind i en nostalgisk-national-romantisk-folkereligøus-grundtvigsk mytologi, om at vi alle skal være her, den lille tro, den konkrete virkelighed, og kirken som en del af folket og flaget, og det går meget godt, når blot vi er døbt, og solen skinner – men der er også et andet sprog, der er juridisk-politisk.

Der er vel næsten kun to steder, hvor der sker eller ville kunne ske noget spændende inden for teologien i dag; det er i kirkeret, dvs. forholdet mellem jura og teologi samt i moderne eller meget moderniseret økumenisk teologi dvs. forholdet mellem lokalkirken og verdenskirken og en reformeret mis-

sionsteologi. Når der også kan siges at ske noget spændende inden for økumenisk teologi og missionsteologi, er det, fordi de i det mindste forholder sig bevidst til globaliseringen, men at den så gør det på en lidt skuffende måde, er en anden sag. Viggo Mortensen siger næsten det, man kan forvente: Kristendommen er imod globaliseringen. Han ville nok ønske, at de kristne løb og lavede larm i gaderne i Seattle imod WTO. Imod. Imod. Kristendommen er en modmyte. Jeg kan ikke få ind i hovedet, hvorfor kristne teologer altid kan få det lavet sådan, at kristendommen er imod alt nyt. I Århus Stifts bog 1999 skriver samme Mortensen noget, der pudsigt nok handler om mangfoldighed og er stik imod Paulus: Når globalisering fremmer harmonisering og ensretning, så fremhæver kristendommen forskellighed og mangfoldighed. Man kunne selvfølgelig ligeså godt sige det modsatte, og så bør man også. Og hvor ville jeg ønske blot et lille skriftsted, skønt vi ikke er fundamentalister, hvor der stod, at kristendommen fremhæver disse to ubetingede goder.

4. Kirken og den flerreligiøse og flerkulturelle virkelighed

Der er en myte i omløb, der siger, at vi lever i en multikulturel virkelighed. Der er mange, der er godt sure over det, fordi det piller hele den idealverden fra hinanden, som har været vor verden fra Johannes Ewald til Poul Erik Søb og Pia Kjærsgaard. Der er mange, der er godt tilfredse med det multi-ede. Det giver en masse arbejde til halvstuderende og tolerante akademikere med at integrere og assimilere alle disse mennesker med deres underlige, men sandelig både fremmede og ikke mindst berigende kultur – og de tænker mest på madkultur. Indrøm det blot: Det er jo maden, der er blevet mere mangfoldig; sovsen har fået en anden kulør. Gå ud og gør alle folkeslag til danskere – det er Thorkild Simonsens missionsbefaling – idet I lærer dem alt det, danskerne har sagt, tænkt og glemt.

Engang var Danmark et homogent samfund. Ens var vi. Identitet havde vi, eftersom vi var identiske. Sådan lyder myten; men det passer selvfølgelig ikke. Der er åbenbart ingen, der kan tælle kulturer eller religioner mere. Hvis der ikke er en religion, er der flere, dvs. mange, men hvor mange? Er der ikke en kul-

tur, er der mange – multikulturel – men hvor mange? Er der ikke en etnisk gruppe, danerne, så må der være mange, men hvor mange? Ingen kan svare. Videnskaben kan ikke tælle, derfor må den fortælle den samme historie om, at Danmark engang havde en religion og en kultur, men nu har vi mange, fortæller dem, der ikke kan tælle til blot to. Men hvis man ikke kan tælle kulturer, hvordan i al verden kan man så tælle til en kultur? Hvis kultur er utællelig?

Hvorfor fortæller man historien? Man skal bruge den til noget; enten til at bevare med eller til at lave om med. Lad os tage det sidste, men først konkludere. Kirken skal overhovedet ikke reagere på det multietniske eller indvandrere, for der er ikke noget at reagere på. Den skal missionere, javist, men det er der vist nok en ganske lang tradition for, så det behøver man slet ikke sige til den.

Nævnet for etnisk ligestilling har udsendt en fin bog. Den indeholder en ikke helt fin i kanten artikel af historikeren Jørgen Bæk Simonsen. Han fortæller den samme historie, som de fleste – der findes altså ikke megen narrativ mangfoldighed. Hans titel indeholder fortællingens struktur: Fra homogenitet til pluralisme: Religionsfrihed og Islam i Danmark. Når man har citeret titlen, behøver man ikke citere mere, for alle kan regne ud, hvad der siges uden at læse resten. Vi er gået fra ensartethed til forskellighed og mangfoldighed. Og de sidste to, det lærte vi af Viggo Mortensen, de fremhæves af kristendommen. I gamle dage, da Grundloven blev indført, var det danske samfund homogent (harmoni, ensretning), skriver Simonsen. Så blev der mangel på arbejdskraft, og fremmedarbejderne kom. Sådan er kapitalismen. Vi fik forskellighed og mangfoldighed. Simonsen er også realist med et fromt håb, der lyder sådan: Mit håb er, at debatten i de kommende år kan komme til at handle om den multireligiøse virkelighed, der faktisk eksisterer, og ikke om, hvordan vi kan genskabe en fortid. . . Hvad er det, han håber? Jo, at debatten kommer til at handle om virkeligheden. Det viser sig, at når han ser tilbage på debatten fra 1970'erne til nu, så har der været brugt – gæt engang hvad – de samme typer af argumenter og postulater. De samme. Debatten er den samme, den har ikke været mangfoldig. Hvad er det så,

vi skal debattere? Vi skal debattere, hvordan vi sammen bedst kan indrette os i et Danmark, hvor den traditionelle religiøse og kulturelle homogenitet i et meget betydeligt omfang er reduceret til fortid, men alt for ofte bliver en diskussion om, hvorledes vi kan undgå, at den mangfoldighed, der er et selvfølgelig resultat af, at majoritetssamfundet overdrager andre retten til at være her, bliver synlig. Her dukker vores evindelige figur op, der skal illudere, at der er sket noget, en udvikling: Fra homogenitet til mangfoldighed. Men ingen, der kender blot en lille del til dansk historie, kan udtale sig som vores professionelle historiker: Religiøs homogenitet i fortiden? Never. Hvor familier splittedes; hvor religionen skiftede fra landsby til landsby. Jeg tænker naturligvis på den forskellighed og mangfoldighed, der herskede, da indre mission kæmpede mod de grundtvigske. Det er muligt, at muslimer dæmoniseres i debatten i dag, men de har blot udfyldt den tomme plads, hvorpå de missionske før sad. Da vi ikke havde IM at dæmonisere, kom heldigvis muslimerne, hvis moral er så fremmed, at den er identisk med den, der herskede i Hirtshals i 50'erne, hvis man ikke var ugudelig. De anti-muslimske danskeres retorik er en folkeliggørelse af dansk litteraturs, de kulturadikales og grundtvigianernes latterliggørelsesstrategier. Disse kan nu spejle sig selv i de fremmedfjendskes udtalelser. Bemærk også Simonsens synspunkt. Hvor ser han tingene fra? Fra Danmarks synspunkt. Og-gamle-Danmark-skal-bestå-så-lange retorikken er intakt. Der er intet sket, lover teksten.

5. Kirke og stat

Jørgen Bæk Simonsen afslutter sin artikel med et resume på ubehjælpsomt engelsk. Deri siger han, at Grundloven skal laves om. Den grundlov der ellers blev skrevet af en arabiskkyndig orientalist: Monrad. I et bidrag til samme bog, der for resten hedder Visioner for religionsfrihed, demokrati og etnisk ligestilling, bekender også religionsvidenskabsmanden Tim Jensen sig til den sekulære stat i samme stil som den amerikanske. Det er altid sjovt at se, at folk bliver så proamerikanske, når talen er om religion. De tror nok, at alt bliver gospel og Etta Cameron bisp, hvis vi får amerikanske tilstande.

Også han mener, Grundloven skal ændres. Han bruger, som andre af hans ligesindede, ordet majoritetsreligionen. Og med den menes vist nok den evangelisk-lutherske kirke, dvs. den kirke som majoriteten ikke bekender sig til. Men skønt folket ikke understøtter kirken, gør staten det jo rundhåndet. Ofte blander man diskussionen af folk og kirke sammen med forholdet mellem stat og kirke. Men det vil vi ikke her. Det to forhold har ikke et forhold til hinanden.

Hvis vi fjernede paragraf 4 fra Grundloven, ville staten blive – ikke sekulær, for det er en værdi – men neutral eller universel. Spørgsmålet er her, om en stat kan være neutral. For socialister vil staten altid være partisk og tjene en klasses interesser. For konservative vil staten også altid være noget. Den neutrale stat er den liberale opfattelse af staten. Vi har en kristen stat uden et kristent folk. Det er en ret skæg kombination, hvis man tænker efter.

Hvordan er forholdet mellem stat og kirke? Jeg opfandt en slags regel: Når der er et tæt forhold mellem stat og kirke, er der langt til folket. Og omvendt. Der er et tæt forhold i Danmark, vi gør os næppe forestillinger om hvor tæt. Men det gør juristerne. Hans Gammeltoft-Hansen har overbevist os om, at inden for folkekirken er der ikke religionsfrihed.

Religionsfrihed betyder kun det, at man kan melde sig ud af kirken, uden at der sker en noget. Der findes kun reel religionsfrihed for muslimer og mormoner og alle de andre underlige religioner. Staten ville jo ikke finde på at sige, at imamen skulle udtale Koranens ord på en bestemt måde, eller at mormonpræsten skulle læse et bestemt tekstet fra Mormons Bog. Men staten bestemmer jo, hvad præsten må sige, og hvordan han skal læse op. Imamen skal ikke bede for staten, det skal sognepræsten, selv om hun ikke tror på den.

I bogen, som Nævnet for etnisk ligestilling har udsendt, er der et par artikler, der ikke blot udfolder pæne almindeligheder. Jeg vil her nævne endnu en af dem: Henning Kochs med titlen Mellem flertal, flerhed og frihed. Pointen i den er kort sagt, at kirken er den fjerde søjle i statsmagten. Vi kender til tredelingen af magten i den lovgivende, udøvende og dømmende magt, men vi har altså en fjerde: Kirken. Monrad opererede vist også

med en fjerde statsmagt, men det var ikke kirken. Hvorom alting er: Den religionsfrihed, der findes for de andre, er derfor en indskrænkning af statens magtområde – et slags religiøst Christiania.

6. Statens tilbagetog

Staten er ved at miste magten. Den har allerede mistet magten på Nørrebro og over SID. Hvad ville Monrad, Grundlovens forfatter, ikke have tænkt? Han var hegelianer og helstatsmand. Han ville ensartethed og harmoni. Den skulle indføres ved en beslutning i 1849. Den slags vil man kun skabe, fordi den ikke findes. Og det var da heller ikke tilfældet, for monarkiet var splittet i mange dele – og stænder. Den talehandling, som en konstitution er, skaber enstemmigheden. Den afskaffede ganske enkelt stændersamfundet med en underskrift. Senere kom så arbejderbevægelsen og indførte nye forskelle mellem folk: Klasser. Mangfoldigheden var genoprettet. Endelig forsøgte nationalsocialisterne at dele mennesker op i racer. I 20'erne begrundedes modstanden mod raceblanding med, at det ville forhindre forskellighed og mangfoldighed. Alle ville blive ens, og man ville ikke kunne skelne sorte fra blanke. Samme modstand finder vi i dag hos dem, der vil bevare kulturer i stedet for at blande dem. Blander vi kulturer forsvinder de. Derfor har de ret, der siger, at dansk kultur er ved at forsvinde. Hvad ellers? Og hvad så? Barnelivets glade dage forsvinder også; ja endog ungdommens. Der findes da heller ingen grønlandsk kultur mere trods nok så mange trommedansere. Tror nogen, at de kan synge I Danmark er jeg født i Brøndby om ti år?

Ordet stat lyder som noget, der er kommet for at blive; noget statisk. Men der er ved at ske noget der også. Staten er en territorialstat, dvs. dens magt og ret til vold er begrænset til et bestemt område. Og de fleste tænker endnu territorielt. Hvis der ikke var grænser, var der ikke indvandrere, der dermed er skabt af ideen om et territorium. Da jyderne indvandrede til København, var de ikke indvandrere og fik ikke integrationsydelse. Demokrati, kultur, partier, skoler, folkekirken tænkes også territorielt. Men ideen om kirken har aldrig været territorial. Kirkens og statens princip er dermed altid i strid med hin-

anden. Kirkens virkelighed er, at Danmark er med i EU. Men virkeligheden diskuteres ikke inden for kirken. EU er svar på og skabt af globaliseringen; og der er ved at opstå en ny form for stat, der kaldes en netværksstat uden centrum. Derfor kan folkekirken ikke bestå i fremtiden som en nationalkirke – og den skal heller ikke. Den skal blandes. Kirken skal deltage i og bidrage til den europæiske integration, så meget den kan, og hvis den kan. Den danske stat skrumper, som kirken understøttes af og støtter. Det er der mange grunde til, men jeg fremfører det som en påstand. Den vil i fremtiden ikke kunne få skattepenge nok ind. Velfærdsstaten er under afvikling. Kirken kan nu være imod udviklingen som sædvanligt.

Som det er nu, er folkekirken en del af den offentlige sektor. Alle de andre kirkesamfund er i den private sektor. Jeg mener, kirken skal gå på markedet og udnytte sin særstatus, så længe det går. Den kunne blive en tredje mulighed – for en tid – imellem offentlig og privat. Dermed kunne den bidrage til mangfoldigheden af udbud. Hvad Jørgen Bøgh i sin tid kaldte den invaliderede folkekirke, kunne genoptræne det slatne diakoniben og begynde at gå på to ben igen og forkynde troen og gøre gode gerninger. Kirken skulle bygge ældreboliger, der kunne udkonkurrere de offentlige og de private; lave kirkelige hospitaler, lave kirkelige børnehaver, kristne banker, lave kirkelige skoler, endda et kirkeligt universitet. Den kunne forsøge at gentænke forholdet til aviser, forlag, tv, fagforeninger og endog politiske partier. De findes, hvad med at overtage dem?

Når staten trækker sig tilbage, opstår der et tomrum. Hvis ikke kirken fylder det ud, er der andre, der gør det. Det er bare at gå i gang – eller er det ikke allerede begyndt? Er det ikke det, der er ved at ske? Refleksagtigt?

Reformert i Danmark

Peter Gottke

*Sognepræst, (indtil februar 2000)
den Reformerte kirke i København*

For godt et år siden var jeg sammen med præsterne fra Københavns Stift på Bornholm. Efter 2 dages ophold spurgte én af kollegerne mig: Hvordan føler du dig blandt alle de protestantiske præster?

Denne lille begivenhed fortæller egentlig alt om den reformerte kirke i Danmark: I Københavns Stift – men også i andre stifter – er der et godt samarbejde mellem folkekirken og den reformerte kirke, og det er næsten en selvfølge, at repræsentanter fra vores menigheder bliver inviteret til præstemøder, festgudstjenester osv. Men på den anden side er der en stor uvi-

denhed om, hvad for en slags kirke, vi egentlig er. Det gælder for lægfolk, men også for mange præster. Allerhøjest kan man træffe nogle mennesker, som har en viden om den reformerte kirke for fire hundrede år siden. Calvinisterne er så strenge; dér må man hverken ryge, danse eller drikke et godt glas rødvin. Og var der ikke noget med den dobbelte prædestination?

Men at vi er den anden store protestantiske kirke med ca. 75 millioner mennesker på verdensplan, det ved man ikke så meget om.

Derfor vil jeg gerne i det første afsnit benytte lejligheden til at forklare noget om den reformerte kirke. Hvor kommer vi fra? Hvilke traditioner bringer vi med i en økumenisk samtale?

Det andet afsnit behandler den reformerte kirkes konkrete situation i Danmark i fortid og nutid.

Og i et tredje afsnit vil jeg gerne give nogle personlige indtryk fra mine 6 år som reformert og tysk præst (førstegenerations indvandreri!) i Danmark.

1. Den reformerte kirke

I vores kirke i København har vi mange rundvisninger. Når folk kommer ind i vores kirke, så er de i de fleste tilfælde begejstrede over, at der findes sådan et smukt kirkerum bag den enkle facade. Og det første spørgsmål kommer med det samme: Hvad er egentlig forskellen mellem den lutherske og den reformerte kirke?

Mit første svar kommer også med det samme: Egentlig er der ingen forskel mere mellem de to kirker: Formålet er det samme, vi går bare – på grund af vores forskellige traditioner – forskellige veje til vores fælles mål.

Jeg forklarer de to veje med at henvise til de lande, de to kirker er opstået i.

Den lutherske kirke opstod i Tyskland. Tyskland var på den tid opdelt i forskellige kongeriger. Luther var afhængig af kongerne, og kongerne var afhængige af den mægtige og store katolske kirke. Derfor blev reformerne meget forsigtigt gennemført. Schweiz, det land, de to reformatorer Johannes Calvin og Huldreich Zwingli gennemførte deres reformer i, var på den tid meget mere demokratisk og mere tolerant. Det var i hvert fald en af grundene til, at de kunne gå videre end Luther.

Vores kirkesamfund har f.eks. en slags basisdemokrati. Menigheden er det vigtigste gremium; menighedsforsamlingen kan træffe beslutninger om kirkeskat, om præsterne, om liturgien. Hver menighed er derfor selvstændig og uafhængig. Hvert enkelt medlem skal føle sig ansvarlig for menighedens liv (virkeligheden ser lidt anderledes ud, men derom senere). Kirkebygningen selv viser, hvad der skal foregå i kirken: forkyndelsen af Guds ord! Derfor findes der ingen billeder i kirken, prædikestolen er centralt anbragt i kirkerummet osv. Ud over det lægger man vægt på det andet bud (efter reformert tælling!) i det Gamle Testamente: Du må ikke lave dig noget udskåret billede. Du må ikke tilbede eller dyrke det. Du må ikke misbruge Herren din Guds navn. Man siger derfor også, at vi har et billedforbud i den reformerte kirke. Men i dag siger vi hellere: Når vi taler om Gud, så bruger vi også billeder. Selv Bibelen gør det jo (Gud er som en hyrde, som en kilde, som en mor eller en far osv.). Men baggrunden for billedforbudet var og er: Man skal ikke lægge Gud fast på ét billede, heller ikke på Jesus Kristus. Gud er mere end Jesus Kristus, mere end skaberen, mere end Helligånden. Han er alt det, men han er også mere end det. Derfor findes der hverken kors eller alter i vores kirke. Men jeg kan f.eks. godt holde en prædiken over et billede, og i dag findes der også billeder i nogle reformerte kirker!

Luther og Zwingli mødtes engang i Marburg for at finde ud af, om man ikke kunne danne en fælles protestantisk kirke. Men de to kunne ikke blive enige om nadverens betydning. Resultatet var, at lutherske og reformerte protestanter ikke kunne holde fælles nadver i over 450 år. Men efter Leuenberg (Leuenberg-Konkordien 1973) siger vi nu i den reformerte kirke: Fællesskabet med Kristus og med de mennesker, som står omkring nadverbordet, er det afgørende ved nadveren. Vi lægger os ikke fast på, om Kristus er i brødet og vinen, men vi er sikre på, at han er med os, når vi fejrer nadver. Vi fejrer stadigvæk nadveren som erindringsmåltid om Jesu sidste måltid med sine disciple, men vi ved også, at Kristus har lovet os, at: hvor to eller tre er forsamlet i mit navn, dér er jeg midt iblandt dem.

Så er der fra min side to vigtige traditioner tilbage, som skal nævnes: I vores kirke har bekendelsesskrifter ikke den samme

vægt som i den lutherske og den katolske kirke. Vi har også nogle af dem, men vi siger hellere: Du skal hver dag på ny prøve og spørge: Hvad er egentlig Guds vilje med dig, med menigheden og kirken? Du skal prøve det ved hjælp af Guds ord (Bibelen) og i fællesskabet med andre mennesker i menigheden. Hverken en kirke, en pave, en biskop, Luther eller Calvin eller nogen som helst andre kan være så alvidende, at han eller hun kender Guds vilje med os for de følgende tusind år (*Ecclesia reformata est semper reformanda*). Selvfølgelig er det nemmere for en kirke, når man kender nogle faste betingelser, som kirken bygger på, men på den anden side er det nemmere for os at reagere på nutidens udfordringer. Og så er der f.eks. – så vidt jeg ved – ikke længere nogen i den reformerte kirke, som finder, at Calvin havde ret med hensyn til sin berømte dobbelte prædestination – dér er vi i dag fuldstændig enige med den lutherske kirke!

En sidste tradition: Med vores klare vinduer i kirkebygningen viser vi symbolsk: Der skal ikke være en grænse mellem kirkeliv og hverdag. Når vi om søndagen kommer ind i kirken, så bringer vi vores hverdag med. Og når vi går ud, så skal vi vide, at vores kristendom ikke stopper ved kirkedøren. Man skal altid føle sig ansvarlig over for Gud. Men det betyder også, at politik, politiske udtalelser også har deres plads i kirken, eller at kirken må engagere sig politisk, når vi synes, at der sker noget, som ikke er efter Guds vilje.

Jeg håber, at læseren allerede nu kan mærke, at ganske vist er der nogle forskelle, nogle forskellige traditioner, nogle nuancer i forhold til den lutherske kirke, men egentlig er der ikke længere nogen grund til, at man ikke kunne leve under en fælles protestantisk paraply/kirke. Jeg selv kommer fra en såkaldt "unierte" kirke. Jeg har det vældig godt med de forskellige traditioner i min kirke i Tyskland, og de er virkelig en berigelse for hinanden.

2. Den reformerte kirke i Danmark

I dag er der fire reformerte menigheder i Danmark: En tysk, en fransk og en koreansk (siden 1992) i København og en dansk menighed i Fredericia. De fire menigheder er sluttet sammen i

Den reformerte Synode i Danmark, som kun kan repræsentere os i de nationale og internationale organisationer; ellers er hver menighed helt selvstændig.

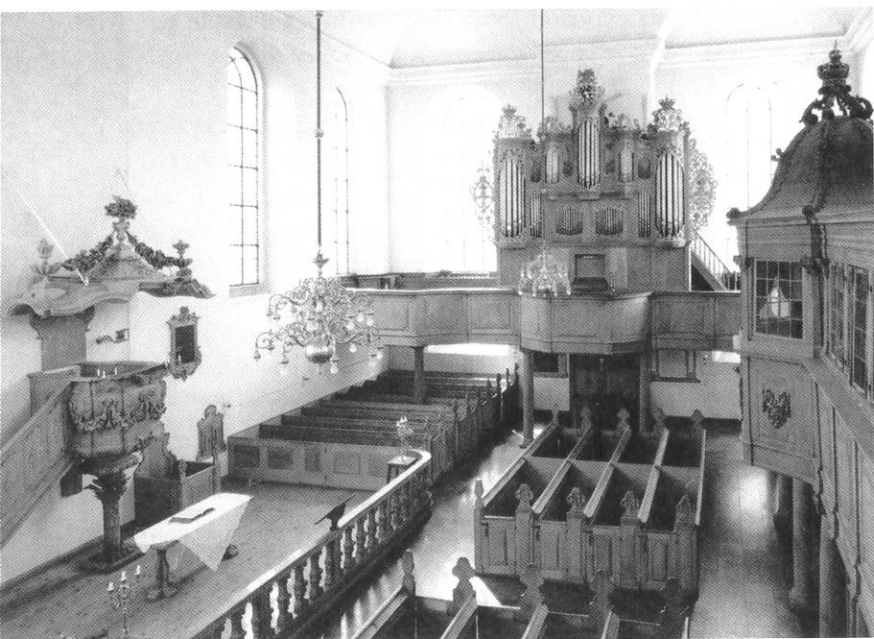
At vi overhovedet har en reformert kirke i Danmark, skyldes først og fremmest Dronning Charlotte Amalie (1650-1714, gift med Kong Christian V), som kom fra Tyskland og fik lov til at forblive reformert. Hun gjorde en stor indsats for sine trosfæller, først i København for de tyske og franske reformerte, men senere også for en oprindelig fransk menighed i Fredericia (huguenotter, som flygtede fra Frankrig).

Når man kigger på de reformertes historie i Danmark siden 1685, hvor de fik privilegierne til at dyrke deres konfession i et vist omfang, så må man indrømme, at bortset fra enkelte undtagelser har vi ikke haft den store betydning for det danske samfund. Selvfølgelig er det pænt, at nogle af danskerne har så smukke navne som Honoré eller Devantier i stedet for Nissen og Jensen, eller at der var nogle vigtige personer i Danmarks historie (f.eks. Olfert Fischer), som tilfældigvis også var medlem af den tyske reformerte menighed, eller at en hel bydel i den lille landsby Fredericia fik sit præg fra de reformerte, men det lykkedes aldrig for de reformerte at præge det kirkelige liv i Danmark og det normale daglige liv med deres traditioner, deres værdier og deres måde at leve som kristne mennesker i et demokratisk samfund.

En af grundene er sikkert følgende: I Danmark er det at være dansker efter min oplevelse ensbetydende med at være medlem af Den danske Folkekirke. Derfor har alle andre kirker spillet en underordnet rolle indtil i dag. Men hvilken rolle kunne vi spille i det danske samfund? Med besvarelsen af dette spørgsmål kommer jeg til punkt 3 i min artikel:

3. Nogle personlige indtryk som tysk-reformert præst i Danmark

En af de interessanteste erfaringer i de seks år var og er, at være præst i en lille frikirke. I Tyskland er jeg en helt almindelig folkekirkepræst, og jeg kan godt huske, hvordan jeg så (ned) på alle de små denominationer/ kirker i Tyskland. Selvfølgelig skal man være økumenisk indstillet, men alligevel lever man som

folkekirkepræst i den bevidsthed, at den kirke, man kommer fra, er den egentlige, den rigtige kirke. I Danmark sidder jeg nu på den anden side af bordet og fornemmer en vis afstand og måske også en del arrogance over for os mærkelige frikirker. Som repræsentant for Den reformerte Synode var jeg også bestyrelsesmedlem af Evangelisk Frikirkeråd. For mig var det en god erfaring og en berigelse at være sammen med baptister, metodister osv. på samme niveau – men selvfølgelig også at arbejde sammen med nogle lutherske menigheder! Hvilken rigdom der ligger i de enkelte kirker! Der er sikkert også grænser for samarbejdet, men vi har masser af ting til fælles. Det kunne virkelig være en styrke for os protestantiske kirker, hvis vi ville arbejde mere sammen, hvis vi ville opdage vores fælles anliggende.

Men også når man oplever nogle ting, som er anderledes end det, man selv plejer at tænke eller gøre, kan det jo føre til, at man på ny må overveje sine egne veje. Og måske (!) kan man på den måde også få en ny og bedre indsigt!

Som sagt, som folkekirkepræst – især som præst i den store og økonomisk stærke danske folkekirke – ser man ikke med det

samme nødvendigheden af et samarbejde, men jeg er mere og mere overbevist om, at vores kirker kun kan vinde ved et tættere samarbejde.

En anden erfaring: Nogle gange synes jeg, at danskerne bruger kirkerne som en Netto- eller Irmaforretning. Man køber (via kirkeskat eller menighedsbidrag) nogle ting, og når tilbudet i øjeblikket ikke er tilfredsstillende, så går man bare til en anden forretning. Og der er – desværre – ingen forskel mellem folkekirken og frikirkerne! Måske lider frikirkerne mere under denne indstilling, men den findes i alle kirkerne. Det er et samfundsproblem, og jeg tror, at vi kun i fællesskab kan prøve at ændre denne indstilling. I den reformerte kirke har vi – som sagt – den særlige tradition, at hvert medlem har et ansvar for menighedens liv – ikke kun de ansatte. Ville det ikke være en god idé for alle kirker, hvis vi kunne føre den tradition ud i livet?

En tredje erfaring: Jeg er én af den såkaldte første indvandrergeneration (ikke rigtig, jeg flytter jo tilbage), der bliver talt så meget om lige for tiden. Jeg er meget forbavset over, at et folk, som betragter sig selv som så tolerante og åbne, kan føre sådan en – efter min mening – menneskeuværdig diskussion om invandrere. Igen en reformert tradition: Mange af de reformerte kom til Danmark, fordi man syntes, at de kunne være en berigelse for Danmark: Håndværkere, tobaksdyrkere, søfolk osv. Christian V vidste, at de ikke var medlemmer af den lutherske kirke, men alligevel var de velkomne og fik ret til udøve deres religion. Og efterhånden er de alle sammen gode danskere i 10. eller 12. generation! Men helt alvorligt: Vi forkynder fra vores prædikestole, at Jesus Kristus elsker alle mennesker, at han ikke gør nogle forskelle, at han accepterer folk, som de er, og ikke som de skulle være – eller som ordentlige danskere! Kristus siger ikke: Enten accepterer du vores klubregler, eller også må du gå igen!

Jeg synes ikke, at kirkerne skulle være tavse længere. Endnu en reformert tradition: Vi må blive politisk konkrete, når vi ikke føler, at mennesker bliver behandlet sådan, som Gud ville behandle dem.

Jeg slutter: Efter min erfaring som tysk reformert præst i Danmark må jeg konstatere, at der er mange gode traditioner i

de forskellige kirker i Danmark. Hvorfor bruger vi dem ikke? Hvorfor bytter vi ikke prædikestole, hvorfor inviterer vi ikke præster, menighedsmedlemmer fra de enkelte kirkesamfund til informationsaftener, til præsteuddannelse, til fælles arrangementer?

På den anden side har jeg det indtryk, at der i øjeblikket sker nogle bevægelser i det økumeniske landskab i Danmark (Det økumeniske Fællesråd, Danske Kirkers Samråd, Frikirkerådet osv.), men jeg synes, forudsætningen for et virkeligt effektivt samarbejde er, at jeg indrømmer over for mig selv og i mit kirkesamfund: Der er gode grunde til at være medlem enten i den lutherske, eller den reformerte, eller en hvilken som helst kirke, men det kan godt være, at nogle holdninger fra en anden kirke er bedre end vores holdninger, indstillinger osv. Jeg skal have en beredvillighed til at ændre min holdning og overtage en holdning fra en anden kirke. Ellers giver det ikke mening at tale om økumeni!

Hvis vi – som reformert kirke – kunne placere os i sådan en proces, så ville vi have en god fremtid i et mangfoldigt Danmark.

Katolik i Danmark

Adolf Meister

Sognepræst, den Katolske kirke i Århus

Den katolske kirke i Århus – en multinational menighed

Da jeg i 1970 blev sognepræst ved Katolsk Vor Frue Kirke i Århus, kom folk i kirke gennem sidedøren. Hovedportalen virkede ikke indbydende af i dag glemte årsager. Jeg husker en spærrende midtersøjle, der gjorde transporten af kisten ved begravelsesmesser næsten umulig.

Menigheden havde ca. 1500 medlemmer; de fleste af dansk oprindelse, mange konvertitter. Navnelister viste en række polske navne – efterkommere af indvandrere fra tiden før og efter første verdenskrig. Ca. 50 ungarske navne var påfaldende – flygtninge p.g.a. 1956-opstanden. I de kommende år steg antallet af flygtninge og indvandrere betragteligt: Polakker af jødisk afstamning eller gift med jøder, vietnamesiske bådflygtninge, polske Solidarnosz-medlemmer, chilenske regime-modstandere, irakiske kristne af kaldæisk ritus, tamiler fra Sri Lanka, flygtninge fra Eritrea og Etiopien, for blot at nævne de største grupper. Der er kontakt med russisk- og græsk-ortodokse grupper, som ind imellem fejrer deres gudstjenester i vor kirke. I dag består menigheden af katolikker fra 89 nationer, af mange kulturer, racer og sprog. Med ca. 3000 medlemmer er den katolske menighed i Århus den største i Danmark.

Hvordan kommer vi i kontakt med udlændingene? De fleste katolikker kommer fra lande uden for Europa, hvor kristendommen stadig nyder godt af deres landes autoritetsstrukturer, selvom det netop ofte var regeringernes antikirkelige holdning, der tvang de troende til at udvandre eller flygte. I Vietnam gik sådan set alle katolikker regelmæssigt i kirke. Men udøvelsen af deres tro blev mere og mere umuliggjort. Også i Polen har kirken været samlingspunkt og den kristne tro en uvurderlig støtte

i den polske katolske befolknings overlevelseskamp mod kommunismen. Men af forskellige grunde var de, der nu er hos os, ikke velset. Derfor var det naturligt, at disse kristne søgte og fandt deres kirke også her i Danmark. Mange katolikker fra sydeuropæiske og latinamerikanske lande mangler derimod motivation til at søge kirken i det nye land, de er kommet til. Her gør det folkekirkelige element sig gældende, thi deres for-

Foto © Adolf Meister

hold til den kirkelige kristendom svarer nogenlunde til dansk folkekirkeligt tilhørsforhold.

Nogle gange knytter vi de første kontakter allerede i flygtningecentrene. Ikke sjældent må vi henvise til advokater eller selv tage initiativ over for myndigheder for at hjælpe folk med at opnå flygtningestatus og opholdstilladelse, hvilket kun lykkes i få tilfælde, hvis det drejer sig om lande, som de danske myndigheder ikke anerkender. I sådanne tragedier føler man sig magtesløs, og man kan ikke gøre andet end at være til stede med trøst og opmuntring.

Vi kan af de nævnte grunde ikke tale om en homogen menighed. Det drejer sig ikke blot om sprogvanskeligheder – især hos de ældre mennesker, der ved familiesammenføring er kommet til Danmark – og forskellige kulturer, men også manglen på traditioner, som disse nydanskere har svært ved at leve med.

Et stort problem er, at Den katolske Kirke både før og efter 2. Vatikankoncil i 1960'erne har udviklet sig i forskellige tempi. Polakkernes kirkelighed har vi allerede nævnt. Men koncilets reformer er ikke slået igennem i samme takt overalt i verden.

For bare at nævne et eksempel: Liturgireformen: I de europæiske lande var liturgireformen resultat af mange års forberedelse i liturgiske bevægelser, benediktinerklostre, liturgiske institutter og i kirkeligt ungdomsarbejde. De førende lande var Tyskland, Frankrig, Belgien og Østrig. Asiatiske og afrikanske lande bidrog med deres folkelige skikke. Andre lande har mere eller mindre hurtigt tilegnet sig de nye regler, koncilet har formuleret. De østeuropæiske landes kirker har haft andre problemer, således at liturgi og teologisk refleksion ikke spillede den samme rolle som i Vesten.

En nyordning af vort kirkerum i Århus blev fx derfor accepteret forskelligt. Det drejer sig om en ny model for langhuskirker, hvis kendetegn er et højt kor til alter, læsepult og døbefont samt plads til præster og ministranter og et kirkeskib til menighedens bænke og stole. Den nye forsøgsordning, som vi har kørt med siden april 1999, afskaffer denne todeling af kirken og samler nu menighed og liturger i en ellipseformet opstilling af stole omkring to brændpunkter: Ambo til ordets liturgi og alter til nadverliturgi – en model, som blev inspireret af den tidlige kirkes liturgiske rum (bl.a. vikingekirkens), syriske kirker med bema og katedralernes munkekor. Det er en model, som der arbejdes med i flere lande.

Vi har gjort en overraskende erfaring i løbet af de første ni måneder: Eftersom vi nu kan se hinandens ansigter og ikke blot hinandens rygge, blev nogle i menigheden først urolige og følte sig forstyrrede, mens andre straks fornemmede en stærk følelse af fællesskab. Måske har vi savnet et synligt udtryk for communion, at vi er sammen om Guds ord og sammen om alterbordet og ikke blot ser i den samme retning, hvor enhver for sig selv er i kontakt med Jesus Kristus. Flere og flere er nu glade for den nye ramme, der lader os se Kristus også i de andre mennesker, og hvor vi sammen lytter til Guds ord og går til kommunionen, dvs. også ved altergangen kommer Kristus til os, ved at kommunionssuddelere går fra blok til blok i gudstjenesterummet. Efter messen står små grupper hist og her, hilser på hinanden og snakker sammen – tværs over landegrænser.

Det skyldes, at enhver kan se den brogede forsamling af kirkegængere. Vi ser vietnamesere, polakker og afrikanere og alle

de andre fremmede, der nu hører med til vor menighed, fordi vi har den katolske tro, som knytter os sammen, selvom vi er så forskellige og ikke taler det samme sprog.

Sproget er i begyndelsen et problem. Vi kan f.eks. aldrig tale med de ældre vietnamesere uden tolk. Så er de liturgiske tegn og symboler, de er vant til hjemmefra, det eneste kommunikationsmiddel. Ritualer er også et sprog, man ikke må undervurdere, thi de skaber deres helt egen fortrolighed mellem mennesker. Den ordløse liturgi tillader, at indvandrere kan overtage liturgiske opgaver som kommuniionsuddelere, ministranter og hjælpesakristaner.

Hvis integration i samfundet betyder møde med danskere på arbejdspladsen, så betyder disse tjenester integration i menigheden. Vietnamesiske teenagere er allerede lektorer, og to udenlandske gruppe har deres repræsentant i menighedsrådet. I samarbejdssituationer opstår ikke sjældent misforståelser. Humoren er også forskellig.

De felter, der samler de fleste indvandrere- og flygtningebørn, er den katolske skole og sogneundervisningen for dem, der går i kommuneskoler. De fleste katolske elever er anden- eller tredje-generations indvandrerbørn. Der findes ingen eksempler på diskriminering! Da også udenlandske forældre forventer, at deres børn skal gå på en dansk skole, er det rette styrkeforhold mellem danske og udenlandske børn afgørende. Derfor har skolen kun ca. 25% udlændinge.

For at fremme integrationen i menigheden tilbydes gudstjenester på forskellige sprog: To gange om måneden på polsk, én gang på vietnamesisk, én gang på engelsk, 2-3 gange om året på tamilsk, ungarsk og kaldæisk (for irakere). Der holdes kirkekaffe, julefester og nytårsfester (vietnamesere). En fordel er, at også vores præsteteam er internationalt: Polen, England, Holland og Tyskland. Andre præster kommer udefra, for at holde gudstjenesten på modersmålet.

Integration betyder ikke ensformethed, men mangfoldighed. Derfor respekterer vi i et vist omfang de hjemlige skikke og traditioner. Et eksempel er den årlige Nikolausfest for børnefamilier, som især er populær i katolske lande. Lejlighedsvis fejrer vi internationale fester eller finder en fælles form for de store

menighedsfester som kirkejubilæer m.m. Sværere er det at samle udlændinge og danskere til fælles aktivitetsgrupper eller klubber. Således er der kun ganske få udlændinge, der kommer i ældreklubben, til foredragsaftener eller til menighedsmøder. Vi ser dog flere i ungdomsgrupperne og i forbindelse med kulturelle foranstaltninger som kunstudstillinger og kunstforedrag.

Bag denne glinsende overflade findes der også mange psykiske problemer, som præster og lægfolk i individuelle samtaler og selvhjælpsgrupper søger at behandle. Her viser det sig, at mange føler sig rodløse og har svært ved at klare deres flygtningetilværelse i et endnu fremmed land.

Så vidt vi kan, hjælper vi hinanden til at gøre vor menighed til et nyt hjem, hvor alle er velkomne og kan føle sig hjemme.

Muslim i Danmark

Zahid Abdullah

Ingeniør. Redaktør på www.islam.dk

Er synlighed en provokation?

Islam i Danmark er synlig. Islam i Danmark har en mørk hår-
farve og et fremmed for- og efternavn. Men Islam er en folkelig
størrelse - også i Danmark. Det er hverken baseret på ideologi-
en om et udvalgt hemmeligt selskab, et økonomisk forretnings-
imperium eller en ungdomsorganisation i oprør. Det tegnes af
jævne mennesker, hvis sociale status er under middelklassens
hr. og fru Jensen, hvis befolkningsandel er under spirituspro-
centen i øl, og hvis antal nationale repræsentationer er i nærhe-
den af antallet af partier i folketinget.

Hvad der udover den etniske kulør udskiller Islam i Danmark,
er den synlige religiøsitet. Mange finder en synlig religiøsitet
upassende og provokerende, og ikke ulig kirken før Luthers revo-
lution. Til foredrag for menighedsforsamlinger kan man spore en
vis utålmodighed over, at muslimer endnu ikke har erkendt, at
ritualerne ikke er det, der tæller i sidste ende, men troen.

Hvorfor er Islam synlig? Hvorfor er synlighed et problem?
Og hvorfor bliver muslimer eksponenter for denne synlighed,
når der udover muslimerne eksisterer en række andre trosret-
ninger i Danmark, deriblandt folkekirken som den væsentligste?
Og hvordan opfatter muslimer selv deres rolle med hensyn til
synlighed og kirken? Dette er nogle af de spørgsmål, dette
oplæg efter bedste evne vil forsøge at belyse.

Det skal bemærkes, at når indlægget nævner eksempelvis
muslimer og kristne, er det en grov generalisering, der i visse
tilfælde ikke yder retfærdighed, men som ikke desto mindre -
det er håbet - tjener til at give læseren en brugbar forståelse. Vi
skal her begrænse diskussionen til de religiøse aspekter, dels
fordi andre dimensioner ofte kommer til udtryk i medierne, og

dels fordi jeg finder dette plan langt mere interessant på en række områder.

Islam er synlig

En muslim, der efterlever Islam, er synlig, ingen tvivl om det. Hertil kommer, at af alverdens lande er Danmark vel nok blandt de umuligste at være usynlig i som muslim. Der er en lang række ting i hverdagen, der skiller en muslim fra en kristen. Kostreglerne og påklædning er nogle af de fremtrædende. Alkohol og svinekød her i landet er så gennemgående, at det i sig selv er nok til at udskille de praktiserende muslimer fra mængden. Hvor ofte kan man til danske selskaber skjule, at man ikke spiser svinekød eller drikker øl eller vin? Mit bud er max nul gange.

Der er imidlertid også en anden front, der skaber synlighed. Det er de fysiske ritualer og forpligtelser, der er forbundet med det at være muslim. Den muslimske faste, hvor intet mad eller drikke indtages i dagtimerne, bemærkes af omgivelserne, ligesom pilgrimsfærden er en fysisk rejse (også i tegnebogen i øvrigt!) i hele sin udstrækning.

Et eksempel, som er eklatant, og som belyser den muslimske synlighed ret godt, er den muslimske bøn. Flere sager har i den forgangne tid omhandlet den muslimske bøn. Et uddannelsescenter kom i medielyset, da en muslim blev henvist til at bruge toiletterne for at bede sin bøn. Skolens ledelse følte sig provokeret over, at manden sådan offentligt tillod sig at bede, mens andre kunne bemærke det.

Hvad er egentlig den muslimske bøn, og hvorfor volder den så meget besvær?

Tillad mig her at beskrive den muslimske bøn, udover hvad der normalt vises på tv skærmene.

Enhver muslim (m/k) skal bede fem gange dagligt i henhold til Islams fem søjler. En sådan bøn hedder salah på arabisk og er egentlig hverken en bøn eller en gudstjeneste, som den kendes fra kristendommen. Så ordet bøn er lidt misvisende og bruges kun af sproglig nød.

De fem bedetider er fordelt på døgnet således, at det afspejler solens cyklus: Første bøn er ved daggry, anden ved mid-

dagstid, tredje om eftermiddagen, fjerde ved solnedgang og den sidste efter mørkets frembrud. En bøn foretages ved at antage en sekvens af positurer, hvor der under hver position reciteres bestemte vers på arabisk. Denne sekvens gentages et antal gange afhængig af, hvilken bøn på dagen der er tale om. En bøn er yderligere opdelt i frivillige, anbefalede og fællesbøn. Det er den sidste form, der vises på tv, hvor hele følget rejser sig, sætter sig og falder på ansigtet (for at bruge et bibelsk udtryk) på imamens eksempel. Det er også denne fælles del, der er obligatorisk (jvf. søjlerne) og tager fra 5-10 minutter at udføre. Er der ingen andre til at deltage i bønnen, foretages den alene.

Der er enkelte krav, der skal være opfyldt, før en bøn kan foretages. Man skal være fysisk ren. Krop og tøj må ikke være beskidt, og efter toiletbesøg og efter søvn skal hænder, fødder, arme og ansigt afvaskes, før man må stille op til bøn.

A propos hensynet til tøjets renhed spiller den store mængde danske hjemmehunde en anstrengende rolle for muslimen. En dansklærer for somaliske flygtninge spurgte i den forbindelse engang, hvorfor hans studerende gik i panik under byturen, når en hund nærmede sig, på trods af at de ihærdigt forsøgte at forklare, at de ikke var bange for hunde.

En hund, der kærligt stryger sig op ad buksebenet, kan have urin- og afføringsrester på sig (endnu skal de kære dyr oplæres til at bruge papir og vand efter besørgelse - måske en udfordring for muslimske hundeejere!), og dermed bliver bukserne urene og uegnede til bøn, før de er vasket på ny. Man kan derfor observere, at muslimer ihærdigt forsøger at undgå en kælen og slikken hjemmehund, med store chancer for at vække hundeejerens forargelse og antipati. Hvis hunden i huset ikke kan lide en (eller omvendt), er man virkelig dårligt stillet!

Udover den fysiske renhed af krop og tøj skal også stedet, hvor bønnen bedes, være rent. Fodtøj er derfor som sådan ikke forbudt i moskeerne, men fordi man kan have trådt i urenheder, stilles skoene altid ved indgangen til moskeen.

En lighed mellem den kristne og muslimske bøn er, at den i begge tilfælde er en oprigtig prisning af Gud og et helhjertet

ønske om følgeskab i livet og dets gode og svære stunder. Den muslimske bøn er herudover en fysisk meditation, hvori al tale, tanke og handling ud over bønnen til Gud, ikke er tilladt, og hvor brud heraf indebærer, at bønnen skal foretages på ny.

En nødvendig følge heraf er, at stedet, hvor bønnen bedes, er forholdsvis uforstyrret, og at man ikke føler sig utilpas over at være iagttaget eller lignende. Den muslimske bøn er en meditativ forbindelse mellem det enkelte menneske og Gud. Det er ikke, og er ej heller ment som en udstilling af troen. En muslim, som foretager en bøn for at gøre sig bemærket over for andre, får af Gud denne bøn kastet tilbage i ansigtet som et gammelt klæde (Profeten Muhammads ord).

Kun under to tilfælde er en person fritaget fra de fem daglige bønner, nemlig under ubevidsthed (sygdom eller søvn) og under menstruation. De daglige bønner betragtes i dogmatikken som en livline til Gud, hvor man møder Gud på enmandshånd, og hvor udeblivelse fra audiens er en alvorlig sag.

Dette eksempel viser, at efterlevelse af et grundlæggende religiøst bud i Islam fordrer fysisk udtryk og er umulig at skjule fra de nærmeste omgivelser. En praktiserende muslim vil derfor altid være synlig. Det er sørgeligt, at mange forbinder denne muslimske pietet med provokation. Denne slutning beror, efter min bedste overbevisning, på hovedsageligt tre faktorer: Uvant (ny) situation kombineret med misforståelse af islamisk udtryk for gudsdyrkelse i lyset af dansk evangelisk forståelse og en politisering af muslimsk religiøsitet. Vi skal se nærmere på de første to faktorer.

De øvrige trosretninger

Det er interessant at finde ud af, hvorfor muslimer i den grad er eksponenter for synlighed, når der udover muslimerne eksisterer en række andre trosretninger i Danmark, deriblandt folkekirken. Forklaringen herpå er måske ikke helt simpel, men der er visse forhold, der tegner sig som vigtige.

Hinduer, sikher, tamiler, buddhister, jøder, katolikker bor også i Danmark, men er i dag alle stort set usynlige. De rykker ikke ved samfundet på det religiøse plan. Det lader til, at kun Islam i Danmark har givet kristendommen noget at spejle sig i.

Kurt Willads Jensen, fra Den Store Danske Encyklopædi, påpegede det skæve forhold, at muslimer har skrevet meget lidt om andre religioner heriblandt kristendommen, mens kristne ivrigt har produceret værker om Islam.

På dansk mikroplan er det udtrykt ved, at muslimer ikke har interesseret sig for at hverken beskrive eller studere andre. De forsøger stort set at finde egne fødder, mens andre har haft meget travlt med at studere dem og eskalerer situationen. Mange muslimer opfatter det ofte som om, at selv småting bliver betragtet med stor alvor, og ord som principbeslutning bruges til at komplicere og dramatisere yderligere. Måske skyldes det, at man samfundsmæssigt er i en uvant situation, hvor gammelt traditionelt tankesæt sættes på prøve. Hvis nogle elever på en skole ikke ønsker at bade nøgne i andres nærvær, så kan et par forhæng løse problemet. Dette lige såvel som at børn med diabetes må spise i timerne, og børn med inkontinens bør kunne forlade klassen efter behov. I bund og grund accepteres en lægelig forklaring uden spørgsmål, mens en religiøs forklaring problematiseres. Det uvante fremstår ved, at de historisk kristne institutioner ikke erkender, at de har kristne værdier og traditioner som grundlag, og at andre religiøse grupper bør dispenseres fra visse af disse.

Hvis jøder i Danmark gik med kalot, sikker med turban og muslimer med tørklæde, og der var langt flere af dem alle, ville man blive vant til at se det religiøse spektrum og vel nok udvikle et andet forhold til forskelligheder. Men i dag er disse grupper så små, at danskhed forbindes med kristendom, og afvigelser fra denne problematiseres.

Jeg var lettere forundret, da en katolsk menighed i Århus samstemmende sagde, at de følte, at de ikke blev betragtet som "rigtige danskere". Kommende udefra, både etnisk, kulturelt og religiøst, er det svært for mig egentlig at forstå denne udmelding. Det afspejler vel på sin vis, hvor ensartet samfundet er foruden de små religiøse samfundsgrupper, som udgør en ganske lille procentdel af befolkningen.

Den muslimske synlighed skyldes altså tillige, på trods af at andre trosretninger er repræsenteret, at denne gruppe dels er den største af minoritetsreligionerne, og dels at den har synlige

værdier forskellige fra den danske kristne mainstream. Netop det sidstnævnte spiller i øvrigt en meget central rolle.

Hvorfor er synlighed et problem?

Det er i orden at have en tro. Troen er et oppusteligt badedyr, som du kun skal sørge for at puste op til private lejligheder eller i et dertil indrettet lokale, og sørge for at punktere det, pakke det pænt sammen og gemme det væk alle andre steder i samfundslivet. I århundreder har danske kristne fået at vide, at gode gerninger skal man ikke vise. Det er ikke det, der går ind i munden, der gør en uren, men det, der kommer ud, der kan gøre en uren. Katolicismen før Luther blev brugt som eksempel til at indskærpe, at troens synlighed kandididerer mere til det onde end det gode. Denne kampagne har virket så effektivt, at kirkerne står halvtomme, og nogle har stået for tur for en nedlæggelse. Ikke nok med at troen ikke skulle vises, også ritualer og religiøs praksis, der er synlig, er blevet mistænkeliggjort.

Denne evangeliske forståelse har kollideret med muslimsk synlighed, som påpeget ovenfor, og afstedkommet stormløb på muslimsk religiøs praksis (tørklæde, halalslagting, bøn på arbejdspladser etc.). Udover problematiseringen af muslimsk religiøsitet, har selv samme synlighed afstedkommet en mobilering inden for kirken. Dette vender vi tilbage til i slutningen.

Er staten kristen?

Det er egentligt ikke det at have en tro, der er vanskeligt. At dyrke sin tro er en grundlovsfæstet ret. Vi skal her se et eksempel på det omvendte forhold, nemlig hvor religiøsiteten i Danmark kan virke provokerende på udefra kommende ikke-kristne.

Det sekulære samfund har patent på politik, hvorfor religion ikke må blandes heri. Man skal dog ikke glemme, at det at være overbevist om, at religion og politik skal adskilles, i sig selv også er en religion, fordi den netop udelukker andre religiøse overbevisninger, der mener noget andet.

Sekularismen er derfor ikke a-religiøs. Den sekulære tanke udspringer i høj grad af den lutherske kristendomsforståelse i Nordeuropa, og har desuden historisk forankring i moderne

europæisk historie. (Man kan sige, at kommunismen gik et skridt videre i forfølgelsen af sekularismens mål).

Man må derfor undskylde f.eks. muslimerne, der kommer fra andre verdensdele og andre forudsætninger, at de ikke deler hverken den teologiske berettigelse eller den historiske selvfølgelighed for elimineringen af den religiøse dimension i forhold til statsmagten. Betyder det, at kirke og stat i Danmark er adskilte?

Der udtrykkes til tider stor irritation over denne manglende forståelse og selvfølgelighed, men man må indrømme, at det heller ikke helt er så ligetil at gennemskue, når man kommer udefra, selv i dagens Danmark.

På den ene side er sekulariseringen med separation af stat og kirke et helligt (religiøst begrundet) mål, og på den anden side er kravet til Dronningen stadig tvungen evangelisk luthersk kristendom, kirkerne vedligeholdes og bygges af midler indsamlet af statsmagten/apparatet, og tvungen betaling til præstelønninger for alle landets borgere. Meget lærde kan gøre det hele så indviklet, at det alligevel går op (hvor en sekulær stat godt kan have en kulturel forpligtelse eller en lignende forklaring), men for lægmand som mig er det unægtelig svært at forstå, hvorvidt stat og kirke i Danmark reelt er adskilte eller ej.

Med forbehold for min ringe forståelse af folkekirkeinstitutionen, synes også den selv at være ramt vitalt af dette dilemma på forskellige planer. Folkekirkens bekymringer skal jeg naturligvis ikke tage fra den, ikke mindst idet jeg har andre i den henseende, der er mere nærgående. I flere år har statsmidler drevet et hold Islam-eksperter i kirken, som dels skal udbrede det kristne budskab blandt de muslimske mængder, og dertil nu aktivt virker som rådgiver i islamspørgsmål på Internettet. Der er intet galt i, at kristne tager udfordringen op og oplyser om deres tro, men det er statens aktørrolle, der i bedste fald er ugennemskuelig og i værste fald provokerende i forhold til de øvrige religiøse grupperinger.

Man må ikke glemme, at staten i forvejen betaler for både lærere og midler til kristendomsundervisningen på alle landets skoler. En meget væsentlig post der også bidrages til af alle skatteborgere i Danmark, uanset overbevisning. Diskussionen

om egne gravpladser og fødselsregistrering er bagateller ved siden af.

Som billedet tegner sig, er den danske stat en aktiv og væsentlig garant for kristendommen i Danmark og udbredelsen af kristendommen fra/i Danmark. Hvis dette faktisk er billedet, bør staten erkende sin rolle og ikke forsøge at gøre sig upartisk (/”sekulær”). Som muslim vil jeg ikke have det mindste imod en eksplicit kristen rolle frem for en svært gennemskuelig forklaring. Jeg ser også langt hellere flere kristne farver i staten frem for ateistisk kulør. Det kristne vil være nærmere Gud for os som muslimer og dermed at foretrække frem for ateismen. Det forklarer også baggrunden for Mazhar Hussain, en muslimsk politikers indmeldelse i Kristeligt Folkeparti nogen tid tilbage, og indikerer samtidig også som et kuriosum, at en del muslimer stemmer på Kristeligt Folkeparti ved folketingsvalgene, netop drevet af den religiøse diskurs. (Kunne man tænke sig, at det modsatte blev aktuelt en dag?)

Selvopfattelse

I eksemplet med den muslimske bøn, kunne kristne være kommet muslimen til undsætning, idet den kristne også forstår forholdet til Gud og den personlige dyrkelse af denne, og kunne ved at formulere en sådan forklaring over for eksempelvis arbejdsmarkedet, have sandsynliggjort en anden udvikling af de sager, der har verseret herom. En sådan gestus havde været på sin plads, med den overvældende majoritet kirken har i Danmark, og hvor muslimer (med blot 3 procent) hverken er konkurrenter eller i reel situation til at udfordre kirken. Det samme gør sig gældende i forhold til praktiserende muslimers brug af tørklæde, frihed til højtid, af islamundervisning på skolerne for de muslimske elever og regeringens vold på ægteskaber i familiesammenføringspraksis.

Kirken har valgt at følge den politiske bredde og undladt at markere sig, måske af ideologiske årsager, måske af organisatoriske årsager og/eller måske af historiske grunde over for Islam. Faktum er, at den væsentligste kraft i det danske samfund, som er i stand til at formulere (og som forventes at formulere) et alternativ til det ateistiske Danmark, har nægtet at formulere en

samfundsmæssig accept af religiøs praksis uden for kirkens vægge, også for sig selv.

Resultatet er bl.a. at sikh, kristen eller muslimsk pietet opfattes som provokation og søges forbudt ved bestemmelser. Der er områder, hvor den danske kristne og muslimske opfattelse divergerer, men i sager som bøn, højtider, påklædning, kostregler for muslimer såvel som for jøder, katolikker og sikher er intentionen pietet, ikke provokation. En muslims synlige bøn, påklædning og kostregler er derfor hverken for at udfordre eller udstille sig selv over for omgivelserne, lige så lidt som en sikh turban, en katoliks tørklæde, en jødes paryk eller en Hare Krishnas orange-gule munkedragt er til for andres opmærksomhed.

Mange muslimer jeg har talt med i tidens løb (især ældre) tror, at en dansk kristen umiddelbart forstår, at man har brug for at deltage i fredagsbønnen i moskeen, eller har forståelse for, at dyr skal slages på en foreskrevet måde for at være spiselige. Mange muslimer forventer også, at fasten har accept og forståelse hos den kristne, da der jo bl.a. er fyrre dages faste i kristendommen. Mange tror også, at såfremt de unge ikke udtrykker tro på Gud og Jesus, så kan de ikke konfirmeres. De tror også, at ukirkelig kristendom ikke kan lade sig gøre, at kirken aktivt bekæmper prostitution, fri porno og sex udenfor ægteskab. Mange muslimer tror, at kristne skal følge Bibelen, som muslimer skal følge Koranen. Mange tror endog, at det er forbudt at drikke sig fuld i henhold til kristendommen.

Alt dette beror på en projektion af muslimsk egenforståelse på danske forhold, og ikke på egentlig viden. Med andre ord forventer de en kristen synlighed på forskellige samfundsniveauer, som ikke reelt er tilstede, og hvis udeblivelse bl.a. har gjort, at muslimer er eksponenter for den synlige religiøsitet i samfundet. En rolle der hverken var eller er tilsigtet. En ældre tyrkisk herre kunne ikke forstå, at han ikke kunne bede ved den maskine, han var sat til at passe; "jamen, beder I kristne ikke?" spurgte han forundret. Han vidste nok, at mange muslimer heller ikke overholder de daglige bønner, men de ved nok, hvad det går ud på. At møde en person, der står helt uden en referenceramme, var svært for ham at forstå. Til et foredrag for en

gymnasieklasse brugte jeg begrebet arvesynd et par gange, hvorefter klasselæreren bemærkede, at jeg burde forklare, hvad det var, for det var ikke alle, der vidste, hvad det betød!

Udfordringen

Religiøs synlighed afstedkommet af efterlevelse af et religiøst budskab er ikke en provokation. Den er et dagligt minde om, at vi som mennesker er sat på jorden for andet end at tjene penge og forbruge.

Muslimer opfatter ikke sig selv som en udfordring, endsize en provokation over for det danske samfund. De religiøse muslimer ønsker hovedsagelig at passe sig selv og efter bedste evne efterleve de bud og værdier, Islam står for. Nogle af disse er synlige, og andre er ikke. For dem er forholdet mellem det synlige og usynlige som forholdet mellem krop og sjæl, den ene skal underbygge den anden, da livet på jorden netop leves i kraft af en forening af disse. Den dag muslimer i Danmark af fri vilje ikke længere er synlige, er deres bidrag til religiøsiteten ophørt. Med andre ord er kroppen død.

De mere progressive kristne er ved at bygge vindmøller frem for læhegn. De har inviteret muslimer til deres respektive menigheder og til debatter. De har formået at skruer medlems-tallet i kirken i vejret, ved at bruge muslimerne som løftestang. Også andre i den kirkelige organisering har fundet, at det er tid til at tage et standpunkt. En høring i den anledning er blandt andet planlagt i foråret.

Kirken (folkekirken) er den væsentligste religiøse kraft i det danske samfund. Den kan formulere en samfundsmæssig accept af religiøs praksis uden for kirkens vægge. Selvom en sådan formulering i første omgang kun angik kristendommen og ikke muslimer, ville det stadig være et skridt i den rigtige retning. Det vil være en accept af pietet, som er en grundlæggende substans i gudsdyrkelsen - også for muslimer. At en sådan artikulation kunne finde sted, er for mig ikke en fjern tanke.

Man kunne hævde, at det egentligt var forholdet til muslimerne, der var ved at ændre sig i denne tid. En besnærende tanke, men desværre uden generel realitet. Det skal nævnes, at en række religiøse personer (muslimer og kristne) oprigtigt har

indgået i dialoger, men at der er langt igen. At læse af f.eks. sidste årbog fra Det mellemkirkelige Råd har synet på muslimerne og Islam ikke ændret sig væsentligt fra Holbergs tid, men nye muligheder for at bruge situationen er trådt frem. Nogle går i den henseende endog så vidt som til at skrive, at muslimerne er det bedste, der er hændt folkekirken! (Islamudvalget, Århus Stift).

Som muslim er jeg naturligvis smigret, tænk at jeg ved den blotte tilstedeværelse og uden at røre en finger, er med til at trække endnu flere til Guds ord! Herligt.

Mangfoldighed

Viggo Mortensen

*Professor dr. theol., institut for systematisk teologi,
Århus Universitet*

Kristendommen er udfordret i disse år, hvor Danmark bevæger sig i retning af et multikulturelt og multireligiøst samfund. Vi gør nye erfaringer. Kristendommen har en tusindårig historie i Danmark, hvor den har været eneste eller i hvert fald majoritetens religion. Nu er der steder i landet, hvor kristendommen er i mindretal, og generelt hersker der en stigende religiøs mangfoldighed. Hvordan skal vi forholde os til den?

Billeder af mangfoldighed

Rejser man i troperne, kan man ikke undgå at blive slået af den store rigdom af arter i planteriget og dyreverdenen. Hjemme har man vænnet sig til de forskellige dyr og planter, som man mere eller mindre kender, så der undres man måske ikke så meget over, men her genopdager man, hvor fantastisk naturen er. Farvestrålende blomster og fugle; vældige træer og planter, som vi kun kender som potteplanter, kæmpedyr – og en hel masse helt små.

Hvad skal det egentlig til for? Evolutionsbiologien fortæller os, at det altsammen er til for forplantningens skyld. Men hvis det kun handler om overførsel af gener, hvorfor er det så så smukt? Hvis det blot drejer sig om gendistribution, så skulle moder natur eller gud fader vel nok have kunnet finde på en mere økonomisk måde at få det arrangeret på..

Mangfoldigheden i naturen er en kilde til undren og beundring, ja kan næsten frembringe ærefrygt.

Går man så lidt længere ned i det og undersøger også det spørgsmål videnskabeligt, hvorfor naturen er så mangfoldig, ja, så får man uddybet det svar, som først blev givet, nemlig at det kun handler om genoverførsel. Men man opdager også, at

denne mangfoldighed er en kolosal styrke. Er der en art, der trives dårligere, så er der sikkert en anden, der trives bedre, og som formår at drage fordel af den ændrede situation. Resultatet er måske nok mistrøstigt for det enkelte eksemplar eller individ, men det er fordelagtigt for arten, populationen, økosystemet.

Religionernes verdensparlament som billede på mangfoldighed

Billedet af mangfoldighed slår os imøde, da vi kommer ud af Good Hope Centeret i Cape Town, hvor Religionernes Verdensparlament mødes i den sidste måned af det gamle årtusind. Her står en gut klædt ud som Jesus, iført sammensyet lagen, tornekrone og kors. Hvorfor er kristendommen altid repræsenteret af de skøre, når jeg at tænke. Der er også andre kristne grupper, som beder for den hele forsamling eller snarere imod det, der foregår her, og som de opfatter som religionsblanderier. De får følgeskab af herboende muslimske demonstranter, der viser deres foragt for de muslimske brødre og søstre, som deltager i parlamentet, med slagord, der synes en bedre sag værdig.

Og blandt de grupper, der deltager, er mangfoldigheden enorm. Selvfølgelig finder man repræsentanter for de gamle traditionelle religioner, og nogle af dem – og vi bemærker navnlig muslimerne – er stærke i deres missionsiver – men det er ikke dem, der springer i øjnene. Det er den lange række af mindre, vi ville sige, nye religiøse bevægelser, samlet omkring en guru eller karismatisk person, en ide eller teknik.

Og alle disse forskellige grupper, bevægelser og individer skulle kunne blive enige?

At kalde det et parlament er måske ikke særlig rammende, for det har ikke nogen lovgivende eller for den sags skyld anden magt. Så det er snarere en festival, hvor høje og lave repræsentanter for de forskellige verdensreligioner og diverse globale og lokale religiøse bevægelser har sat hinanden stævne med det idealistiske og ambitiøse formål for øje at tale sammen og præsentere verden og verdens førende institutioner for et kald, et kald til at besinde sig på deres opgaver i lyset af en religiøs verdensopfattelse. Samtalen er dog ikke voldsomt struktureret,

så i stedet for dialog får man monolog, og de fleste tager begivenheden som en kærkommen anledning til at missionere for ens eget budskab, sin egen bevægelse. Religionerne tilpasser sig også den overordnede livsstil, forbrugerismen, og snarere end et verdensparlament ligner det et religiøst supermarked. Der er sælgere nok, men hvor er køberne?

Verdensparlamentet 1893 og religionernes broderskab

Fænomenet har en forhistorie. I 1893 holdtes en verdensudstilling i Chicago, der fejrede alle den moderne tids landvindinger. En mand, Charles Carroll Bonney, der var afgørende influeret af den svenske mystiker Emanuel Swedenborg, ville noget mere end fejre de materielle og teknologiske sider af modernitetens triumfer. Han ville også have de kulturelle og spirituelle dimensioner af menneskeåndens sejre dokumenteret, og det blev besluttet – jævnsides med verdensudstillingen og en række kulturelle begivenheder – at organisere et religionernes verdensparlament. 45 forskellige religioner fik man til at mødes. Idet man kaldte det et verdensparlament, foresvævede det ikke arrangørerne, at der skulle foretages demokratiske afstemninger, men man ville, at repræsentanterne for de forskellige verdensreligioner skulle komme sammen på et sted, stå side om side med lige rettigheder. Og deltagerne skulle ikke nødvendigvis komme fra de forskellige religiøse hierarkier, men fra græsrodderne og grundlæggende kun repræsentere sig selv. På en måde demonstrerede det, at religionen havde mistet sin afgørende indflydelse. En konsekvens af moderniteten er uddifferentieringen af de forskellige sektorer i samfundet. Nu var religionen en sektor på linie med andre og tilmed opdelt i mange forskellige retninger, og ideen var at skabe forståelse mellem mennesker og nationer gennem religionen.

Set i bakspejlet kan man se mange af de tendenser, der har præget det 20. århundrede på den religiøse scene, afspejlet i 1893 i Chicago. For det første blev det demonstreret, hvad der sker med religionen i moderniteten – den skubbes ud i marginen. For det andet foregreb man her den udvikling, som har præget det religiøse landskab siden, nemlig den øgede indflydelse fra de østlige religioner. Den person, der gjorde mest ind-

tryk i 1893, var så ubetinget swami Vivekananda, en elev af Ramakrishna, der alene ved sin fremtoning som smuk hinduistisk munk gjorde et stort indtryk. Og hans budskab faldt i god jord. Det gik mest på, at det kunne godt være, at Vesten havde den materielle rigdom og overflod, sådan som det blev demonstreret med verdensudstillingen, men Østen have den spirituelle rigdom. Så hvad var mere naturligt, end at man delte med hinanden. Østen skulle have del i og tage ved lære af Vestens goder og materialisme, mens Vesten skulle have del i og tage ved lære af Østens spirituelle rigdomme.

Og som jeg ser det, så er det faktisk i høj grad det, som skete i det 20. århundrede. For på mange måder kan man sige, at kristendommen i 1893 stod på en tinde, som den siden kun har kunnet drømme om at kunne komme op på igen. Med baggrund i en ekspanderende, koloniserende og imperialistisk politik havde det kristne vesten overvundet og indtaget resten: Indien var under engelsk herredømme og åndeligt på knæene; Kina var også kastebold for europæiske magter; Japan var isoleret, Afrika koloniseret. Det var en europæisk kristendom, der var blevet globaliseret, og der var en stærk fornemmelse af, at man stod over for en gylden mulighed for at kunne færdiggøre

Foto © Howard Sullken, Nordfoto

arbejdet, gøre hele verden kristen inden for en meget kort årrække. Samtidig havde man opdaget, hvor uhensigtsmæssigt det var, at de kirkesplittelser, som var skabt i vesteuropæisk historie, nu blev eksporteret til andre egne af verden. Med andre ord, verdensparlamentet gav også anledning til den indrekirkelige økumeniske bevægelse, der fik så stor indflydelse i det 20. århundrede.

Verdensparlamentet 1993 og udkastet til en global etik

Hundrede år efter i 1993 ville man gentage successen og indkaldte til et nyt verdensparlament i Chicago. Her måtte man så konstatere, at nogle afgørende ændringer var indtrådt i løbet af de hundrede år. Optimismen på kristendommens vegne var slet ikke mere på toppen. Dengang ved århundredets start var der denne opfattelse, at gik man et par gange rundt om de jerikomure, som de andre religioner omgav sig med, og blæste tilstrækkeligt højt i trompeten, det vil sige evangeliserede, så ville de andre religioner falde sammen som korthuse, for der var jo ikke sandhed i dem. Men de andre religioner lod sig ikke bare blæse omkuld. Den store missionsbevægelse førte til, at kristendommen – næsten – kunne følge med befolkningstilvæksten. Ikke mere. Ved århundredets start var ca. en tredjedel af verdens befolkning kristne. Ved århundredets slutning er cirka en tredjedel af verdens befolkning kristne. Missionsbevægelsen førte ikke til verdens kristianisering i dette slægtled, som slagordet lød ved århundredets begyndelse. Her ved indgangen til et nyt århundrede og årtusind ser kristendommen sig placeret som ganske vist en afgørende spiller på den religiøse scene, men langt fra eneherkende. Og de andre religioner er for de flestes vedkommende livskraftige, vitale og i mission. Med andre ord, der hersker mangfoldighed. Måske er det ikke uden sammenhæng hermed, at mangfoldighed er på alles læber og nu fremstilles som en dyd?

Jamen, beviser den globale årtusindskiftefejring dog ikke, at kristendommen på en måde har sejret? Her følger hele verden den overgang, som den kristne tidsregning har institueret. Fulgte man op til nytårsaften, hvordan man i de forskellige dele af verden forberedte sig til og fejrede millenniet, så kunne

man godt få den tro, at her var kloden forenet i fejringen af verdens frelsers fødsel. Men lyttede man så efter, hvad der blev sagt, så opdagede man, at man mest tog det som en kærkommen anledning til at holde en fest, øge omsætningen eller propagandere for de budskaber som man i øvrigt kolporterer. Det religiøse indhold indskrænkede sig til en opfordring til at besinde sig på det årtusind, der var gået, og til at ytre ønsker om alt godt for det nye. Og ikke et ondt ord om det, men derved bliver et træk tydeligt ved globaliseringen, nemlig at det kan godt være, der sker en harmonisering, og at en enhedstænkning fremmes på et vist overordnet plan, men nedenunder lever forskelligheden, og mangfoldigheden trives.

For situationen på det religiøse marked har det betydet, at ingen religion kan tillade sig at skubbe andre væk igennem en aggressiv missionsstrategi. Heller ikke kan en religion komme af sted med på triumfalistisk vis at slå sig op som den eneste rigtige verdensreligion. Snarere lægger situationen op til en fredelig sameksistens mellem de forskellige religioner i gensidig respekt, dialog og samarbejde. Dette er så meget mere nærliggende, som de forskellige religioner nu ikke mere lever adskilt fra hinanden på forskellige kontinenter, men lever dør om dør de fleste steder i verden.

Så er vi tilbage ved verdensparlamentet igen. Ideen er her netop at se religionerne som ressourcer for bilæggelse af de konflikter (voldelige og andre), som den moderne verden langt fra er fri for. Det første verdensparlament i 1893 talte om religionernes broderskab i den forbindelse, mens det andet i 1993 tog sit udgangspunkt i konkrete spørgsmål om sameksistens og fælles overbevisninger, kort sagt i spørgsmålet, om der findes en etik fælles for alle religioner.

Bestræbelserne ved religionernes verdensparlament i 1993 gik således i retning af at skabe en global etik. Det er navnlig den tyske katolske teolog Hans Küng og hans stiftelse for en global etik, som er blevet forbundet med denne bestræbelse. Til parlamentet i 1993 forfattede han således et dokument *Towards a Global Ethic: An Initial Declaration*, der vandt genklang blandt de 6000 samlet til parlamentet. Ideen er, at selvom de forskellige religioner adskiller sig på mange punkter, så er de enige om

nogle væsentlige universelle etiske principper. Dokumentet identificerer fire sådanne bud: Du må ikke slå ihjel; du må ikke stjæle; du må ikke lyve, og du må ikke opføre dig seksuelt umoralsk. Til disse fire bud kommer fire bekræftelser: Hav respekt for liv; opfør dig ærligt og fair; tal og handl sandt; respekter og elsk hinanden. Teksten vil dernæst gøre det indlysende, at disse fire bekræftelser skal følges op med fire forpligtelser til at arbejde for en kultur af ikke voldelig art og respekt for liv; solidaritet og en retfærdig økonomisk orden; tolerance og et liv i sandhedssøgen; ligeret og partnerskab mellem mænd og kvinder.

I denne generalitet er det svært ikke at være enig, og jeg synes, det er interessant, at forsøget gøres, forsøget på at identificere det, som de forskellige religiøse anskuelser kan være fælles om. I den jødisk kristne tradition har vi i den gyldne regel i dens positive formulering en sammenfatning, som vi netop forstår som den naturlige lov gældende for alle mennesker: Gør mod andre, hvad du vil, at andre skal gøre mod dig.

Vanskeligheden med dette projekt er netop generaliteten. For moral og etik bliver først interessant, når den praktiseres. Og da viser det sig, at når man så skal udlægge de generelle bud, sige ja til de fire bekræftelser og praktisere de fire forpligtelser, ja så dukker forskellene alligevel op. For etisk overvejelse og moralsk handling må inddrage videre spørgsmål, der har med menneske- og virkelighedsopfattelse at gøre. Og det er som regel i det partikulære, det som man oplever som specielt i ens egen kultur, at man henter sin identitet.

Verdensparlamentet 1999: Et kald til samfundets institutioner

I 1999 blev der så ved verdensparlamentet i Cape Town præsenteret et nyt dokument A Call to our Guiding Institutions, designet til at tage processen et skridt videre og introducere ideen om den fælles globale religiøst funderede etik i de forskellige områder, som vort menneskeliv udfolder sig i: Religion, politik, erhverv, handel og industri, uddannelse, forskning, kunst og kommunikation.

Det er et de gode viljers dokument, der vender sig imod den moderne verdens onder: Fællesskabers opløsning, udbytning af

jordens ressourcer, voksende uretfærdighed, voksende skel mellem rig og fattig og åndelig rådvildhed. Når man så skal finde på noget at sætte op imod alle disse onder, ja, så er den underliggende tanke netop, at det kan kun ske, om man kan skabe fællesskab i den menneskelige mangfoldighed (embrace human diversity). Lad mig prøve at citere i min oversættelse en lidt længere passage, der giver et indtryk af den for mig at se meget tidstypiske holdning, der tales ud af:

Mangfoldighed er et kendetegn for vores nutidige erfaring. I dag er ethvert storbycenter hjemsted for en slående forskellighed af kulturer, etniske, nationale grupper og religioner. Aldrig før har mødet mellem mennesker fra forskellige retninger og perspektiver været så udbredt; det berører individer og fællesskaber overalt, beriger vort fælles liv og omformer dynamikken i vores verden. Når sådanne møder finder sted i en atmosfære af respekt og gensidighed, så kan ny forståelse og samarbejde finde sted. Imidlertid er der for nærværende flere eksempler på, at der på grund af misforståelser opstår spændinger, fjendtligheder, ja endog vold, og man ser frygt og had over for dem, som er anderledes. Den mest påtrængende opgave er at omfavne den menneskelige mangfoldighed på en sådan måde, at vi ikke længere opretter barrierer ud af vore forskelligheder, men via forståelse og værdsættelse af disse forskelligheder brygger bro til et harmonisk og levende fællesskab.

Dette ideal om at omfavne den menneskelige forskellighed rejser det spørgsmål, hvor megen mangfoldighed et menneske kan klare. Vi så til indledning, at mangfoldighed er af afgørende betydning i naturen. Diversitet, forskellighed og mangfoldighed kan være af afgørende betydning, når det kommer til spørgsmålet om et økosystems overlevelse. Mangfoldighed er med andre ord en dyd eller værdi i naturen og dermed i en naturalistisk etik. Og jeg tror, der er meget, der taler for, at vi forsøger at opbygge samfund og sociale fællesskaber, der et langt stykke tager ved lære af de naturgroede fællesskaber. Men mennesket er jo ikke kun natur. Grundtvig kaldte mennesket det guddommelige eksperiment af stov og ånd. Deri ligger: Ja, det er stov, materien er vigtig. Men mennesket er også ånd, – og det er lige så vigtigt, ja endnu vigtigere, fordi ånden skal gennemtrænge

støvet. Det er deri, eksperimentet består. Det er Guds eksperiment, men det er menneskets liv, der er i vægtskålen. Derfor må vi skabe omstændigheder, så dette eksperiment kan lykkes. Er den frugtbare mangfoldighed det sidste og eneste, der er at sige, så kan den enkelte måske dårligt føle sig hjemme. Derfor må vi rejse spørgsmålet:

Er der grænser for mangfoldigheden?

Hvis vi starter med individet, så ved vi alle, at der er grænser for mangfoldigheden. Man har i barndommen behov for at knytte sig nært til en eller et meget begrænset antal plejepersoner. Man lærer nemmere flere sprog, når man er godt hjemme i et. Man kan godt være tosproget, men behersker man flere, må ét udvikle sig til at være hoved- eller grundprog. En sund og lykkelig identitetsdannelse synes at forudsætte, at man har en stærk bevidsthed om at høre til, at være hjemme inden for bestemte grænser.

Går man så til sociale fællesskaber, så er det vel i grunden ikke så forskelligt. I de naturgroede fællesskaber, som familie og stamme, dér fremmes sammenholdet af bånd og ritualer, dér hører denne gruppe til, og disse fællesskaber er med til at afgrænse os fra de andre. Hviler man trygt i fællesskabet, har man lettere ved at acceptere, at der også er afvigelser og således en mulighed for mangfoldighed. I de valgte fællesskaber, og det er for resten lige fra arbejdspladsfællesskabet til det fællesskab, der udspiller sig i forenings Danmark, skaber virksomhedens, foreningens formål og mission den sammenhængskraft, der skal til, for at organisationen kan trives og medarbejdere og medlemmer føle sig delagtige og godt tilpas.

Det nationale fællesskab indtager en slags mellemproportional mellem de valgte og de naturgroede fællesskaber. På den ene side er det som regel et fællesskab, som man vokser ind i i kraft af fødsel som barn af netop disse forældre. Men på den anden side er det et karakteristisk træk i den moderne verden, at det i stigende grad er blevet et spørgsmål om valg, hvilket land eller nation man vil tilhøre. Dertil kommer, at stater er blevet dannet, der indeholder mange og forskellige nationaliteter.

Mangfoldigheden – i Sydafrika og Danmark.

Jeg skriver dette, mens jeg opholder mig i Sydafrika, en stat der består af mange folkeslag. Man har således 11 officielle sprog. Disse meget forskellige folkestammer og grupper er ført sammen gennem historien og kæmper nu for en fredelig og frugtbar udvikling. Selvom apartheid formelt er afskaffet, er adskiltheden mellem de forskellige folkegrupper ikke ophævet. Der er ingen sorte til High Tea på hotel Mount Nelson. Der er ikke mange andre hvide til de farvedes Minstrel show og optog end nogle forløbne turister. Og der er ikke andet end sorte i den township, der leverer arbejdskraften til de statelige vingårde, som vi besøger.

Hvad binder disse forskellige folkegrupper og racer sammen? Ja, det gør først og fremmest historien, koloniseringens historie, der udviklede sig til apartheid, men navnlig kampen mod apartheid. En karismatisk lederskikkelse som Nelson Mandela har haft enorm betydning, fordi han symboliserer denne kamp. At besøge fængselsøen Robben Island, hvor han og mange frihedskæmpere med ham sad fængslet i mange år, er at foretage en pilgrimsrejse til en helligdom, ikke alene til folkets universitet, som det blev kaldt, men til stedet for en nations fødsel. Sansen for denne nære historie, som bestandig står for øje, styrkes så ved nyere opdagelser, der stedfæster begyndelsen til menneskeartens udvikling til Afrika. Den selvbevidsthed, der kommer af at vide, at menneskehedens vugge stod i Afrika, søges nu overført til en ny generation. Følgerigtigt taler præsident Thabo Mbeki om det 21. som Afrikas århundrede og går stærkt i brechen for en afrikansk renæssance. Altsammen for at styrke de kræfter, der skal skabe sammenhæng og få mangfoldigheden af folkegrupper til at trække på samme hammel til statens og det fælles bedste.

Det andet, der skal virke sammenhængsskabende, er en respekt for individers og gruppers rettigheder. Ikke for ingenting står respekt for menneskerettighederne centralt i den nye sydafrikanske grundlov. Vigtigere bliver måske nok den praksis, som skal følge op på disse formelle rettigheder. Fra andre situationer f.eks. i Europa (Sydslesvig, Alsace/Lorraine, Sydtyrol) ved man, at tre ting skal være til stede, for at en fredelig og harmonisk udvikling kan finde sted: Kulturel autonomi for de forskel-

lige befolkningsgrupper, sproglig selvstændighed – og så skal det gå fremad erhvervsmæssigt. Er krybben tom, bides hestene, det er en gammel erfaring. Derfor er den erhvervsmæssige fremgang – og det i hele Afrika – af største betydning. Kampen mod apartheid i Sydafrika blev vundet, men kampen for den varige fred og den ligeværdige udvikling for samtlige befolkningsgrupper vil blive lang og sej. Den kan kun vindes ved udholdenhed og ofre fra deres side, som indtil nu har nydt godt af udviklingen.

Ved at rejse spørgsmålet om, hvilken rolle en rettighedstænkning kan spille for en nations sammenhængskraft, så er vi fremme ved et grundlæggende problem også i et land som Danmark, der bevæger sig hen imod at blive et multietnisk og multireligiøst samfund. Der må selvfølgelig ikke herske tvivl om, at der skal herske lige ret, og alle landets borgere må være lige stillet for loven uanset race, køn eller etnisk herkomst. Det kan i et vist omfang sikres gennem lovgivning, hvor dette garanteres. Men fokuserer man kun på, hvad der er min ret og glemmer det Hanne Reintoftske hvad er min pligt, så bliver udviklingen skæv.

I Canada har man i en menneskealder bevidst fremmet en multietnisk samfundsudvikling. I dag må man konstatere, at det har været en meget begrænset succes, fordi den megen fokusering på en rettighedstænkning har ført til, at de enkelte etniske grupper afgrænser sig. Man skøtter sine egne og sin egen gruppe, mens fællesskabets behov ikke tilgodeses, og sammenholdet går fløjten.

I Danmark har vi ikke haft en tilsvarende principiel diskussion om samfundsudviklingen hen imod et multikulturelt samfund. Det ser ikke ud til, at politikerne har turdet stå frem og tage en sådan diskussion med det til følge, at nu dukker der holdninger frem, som vi har svært ved at se forenelige med traditionelle danske værdier. Når forskellighederne konfronteres, som det sker i det offentlige rum nu, ja så stilles der yderligere krav til tolerance. Og dem kan det være svært at honorere, når man selv føler sig tilsidesat.

Selvfølgelig skal vi omfavne og hilse mangfoldigheden velkommen. Forskellighed kan virke befrugtende og være en

gevinst. Men vi må ikke glemme enheden. I økumenisk teologi arbejder man med forskellige enhedsmodeller. Den, som man fra luthersk hold som regel har kunnet tilslutte sig, hedder enhed i forsonet forskellighed (Unity in reconciled diversity). Måske kan den model også overføres til det folkelige fællesskab. Vi kan hilse forskellighed velkommen; men forskellighedens ressourcer skal sættes ind til fordel for det fælles projekt. Det tror jeg gælder også det danske projekt, når vi skal skabe et samfund i tråd med de frihedstraditioner, som vi holder i hævd. Vi tror selvfølgelig sammen med Dronningen, at Gud bevarer Danmark. Men måske skulle vi ikke kun overlade det til Dronningen og Gud.

Det mellemkirkelige Råd og dets arbejde i 1999

Ane Hjerrild
Sekretariatschef

Enhver kirke har sit særpræg. Det er både naturligt og nødvendigt, når kirken er en del af det samfund, den er kirke for og i. At det skal være sådan, kan begrundes både teologisk og sociologisk. Men naturligvis har kirker en mængde tilfælles, fordi de alle er en del af Jesu Kristi ene kirke. Kirkerne er bundet sammen i et fællesskab om at være ét legeme, med én Herre. Det er udviklingen af dette fællesskab, mellemkirkeligt og økumenisk arbejde drejer sig om.

De seneste ti år har dette mellemkirkelige arbejde for folkekirkens vedkommende haft lovfæstet hjemstedsret i kirken. Hvordan det er gået i de ti år, skal jeg ikke bedømme her. Men jeg kan se, at der i fællesskabet mellem kirkerne, i det mellemkirkelige og økumeniske arbejde internationalt og nationalt er sket en udvikling, som også berører den danske folkekirke og den danske folkekirkes selvforståelse.

Noget af den udvikling, der er foregået inden for de seneste ti år, er resultatet af lang tids dialog, fælles studier og samarbejde, som kirkerne nu begynder at høste resultatet af. Det giver sig udslag i en lang række bilaterale, tosidede aftaler mellem kirker om at anerkende hinanden og have mere eller mindre fuldt kirkeligt fællesskab. Der hvor der er fuldt kirkefællesskab, anerkender man hinandens dåb, nadver og embede, og det betyder i praksis fx, at kristne kan deltage i nadveren i det andet kirkesamfund, og at kirkerne kan udveksle præster inden for de regler, der nu gælder for at fungere som præst i de respektive kirker. De seneste ti år har mange kirker indgået sådanne aftaler, og et af de store – og frugtbare – spørgsmål i disse år er, hvad det betyder, at en kirke har fællesskab med en

anden, der har fællesskab med en tredje, som imidlertid ikke har fællesskab med den første.

Hvad betyder det for fællesskabet mellem kirkerne som helhed? Og hvad betyder det for de kirker, der hverken har aftalt fællesskab med den ene eller den anden kirke?

Den danske folkekirke er en af de kirker, som ikke har indgået formelle aftaler om kirkeligt fællesskab med andre kirkesamfund. Vi er ikke indtrådt i det såkaldte Leuenberg Fællesskab med øvrige protestantiske kirker i Europa, som dannede deres fællesskab for godt 25 år siden. Men vi har i alle årene deltaget fuldt ud i arbejdet, og til dels i økonomien. At vi i sin tid ikke skrev under, skyldtes kirkeretslige forhold: Hvem kunne skrive under? Vi har heller ikke skrevet under på Porvoo Aftalen med de anglikanske kirker i Storbritannien. Ikke blot af kirkepolitiske, men også af teologiske grunde faldt det os vanskeligt at sige ja. Og på det seneste har vi konstateret, at vi heller ikke automatisk træder ind på række i forhold til Det lutherske Verdensforbunds spørgsmål om enighed med den romersk katolske kirke i forhold til læren om retfærdiggørelse ved tro alene og tilhørende ophævelse af de gensidige fordømmelser fra reformationstiden. Ophævelse af fordømmelser ville folkekirkens biskopper og Det mellemkirkelige Råd gerne være med til, men de fleste fandt det svært at se tilstrækkelig enighed om retfærdiggørelseslæren. Så også her trådte vi, i hvert fald set fra mange andre medlemskirker i LVF – og i øvrigt også set fra nogle folkekirkemedlemmer – ved siden af de fleste af de andre lutherske kirker.

Vort udgangspunkt for denne drøftelse er, at kirker netop er både i fællesskab og forskellige, og begge dele med lige stor naturlighed og ret. Men det efterlader os igen med den problemstilling, som de første kristne menigheder også stod midt i. De med deres konkrete spørgsmål, vi med vore. Hvor stor forskellighed er der rum for? Hvor meget og hvor skal man bøje sig efter hinanden?

I Det lutherske Verdensforbund og blandt lutherske kirker er der i disse år – fordi man gerne vil opnå aftaler om fællesskab med andre kirkesamfund, fx den romersk katolske kirke – efter min vurdering mindre plads til forskelligheden, end der tidligere

re har været, og der er større ønske om, at de lutherske kirker retter sig mere ind efter hinanden. I LVF medfører det, at man i disse år mere og mere taler om at være "communio" eller kommunion på linje med fx den anglikanske kommunion, hvor man i større grad optræder som én krop med én stemme.

Den danske folkekirke er en af de kirker, der er skeptiske over for denne udvikling. Vi kan bedre lide at være i et mere løst sammenknyttet verdensforbund end i en verdenskommunion. Men vi går imod strømmen, både med hensyn til tosidede aftaler og med hensyn til at rette ind på rækken i LVF.

Denne udvikling og vores måde at være forskellige på har betydning for den danske folkekirke. Hidtil har vi fungeret selvfølgelig i fællesskabet med andre lutherske kirker, specielt i Norden og i Det lutherske Verdensforbund, som er et så tæt fællesskab, at alle medlemskirker har prædikestols- og nadverfællesskab med hinanden. Når vilkårene for dette fællesskab ændrer sig, eller når de andre kirker ændrer holdninger eller indgår nye fællesskaber, men vi ikke gør det, så berører det os alligevel og efterlader os med nogle spørgsmål, som vi bør stille og også forsøge at besvare.

Under alle omstændigheder har de forskellige fællesskabers udvikling ikke gjort vores mellemkirkelige arbejde lettere gennem de seneste ti år. Vi skal arbejde hårdere på at etablere forbindelser og på at blive taget alvorligt både i det nordiske lutherske fællesskab og i de fællesskaber, som vi gennem de seneste 50 år både har bidraget til og nydt godt af. Og vi skal argumentere mere overbevisende for det frugtbare i "forsonet mangfoldighed", hvor mangfoldigheden er lige så vigtig og naturlig som fællesskabet og forsoningen mellem de adskilte kirker. Men her er vi også inde ved kernen af folkekirkens mellemkirkelige arbejde i disse år, og det kan være med til at få en drøftelse i gang i vores egen kirke om, hvordan vi bedst muligt kan fungere som kirke netop i den situation, vi er i.

Prioritetsområder

I løbet af et år kommer der mange henvendelser til Det mellemkirkelige Råd, og der modtages mange impulser, som kunne give anledning til, at Rådet træffer en afgørelse om at

yde støtte, udpege en konferencedeltager, sende en delegation el. lign. Rådet fastholder, at det væsentligste arbejdsområde er alt det, der har at gøre med de internationale kirkelige organisationer, folkekirken er medlem af. Men derudover vedtog Rådet i 1999 at fastholde og uddybe forholdet til den armenske ortodokse kirke i Libanon og til den lutherske kirke på De vestindiske Øer. Rådet vedtog også at fastholde sin observatørstatus i kontaktgruppen for Porvoo Fællesskabet med de anglikanske kirker.

I oktober deltog Erik Norman Svendsen med Ane Hjerrild som sekretær i møde for de ledende biskopper i Porvoo Fællesskabet. Institute for Ecumenical Research i Strasbourg er i øvrigt ved at forberede et studieprojekt om hele Porvoo processen, og Rådet har bedt Peter Lodberg om at være dansk kontaktperson.

I 1999 svarede Det mellemkirkelige Råd på en fornyet henvendelse fra Leuenberg Fællesskabet, fællesskabet af reformatriske kirker i Europa, at folkekirken ikke har nogle læremæssige forbehold over for at deltage i fællesskabet, og at vi derfor igen bekræfter vor kirkes fulde deltagelse. Den norske kirke har besluttet at blive fuldgældigt medlem af Leuenberg, og i den anledning udpegede Det mellemkirkelige Råd deltagere til en konsultation i Norge. I denne deltog også repræsentanter for de øvrige nordiske lutherske kirker.

Konferencen for Europæiske Kirker, KEK

Konferencen for Europæiske Kirker blev dannet i Nyborg i 1959. Der har derfor altid fra KEKs side være fornemmet en særlig tilknytning til Danmark, og det var baggrunden for, at KEKs 40 års jubilæum blev fejret i Danmark i forbindelse med centralkomitemødet d. 21.-26. september. Selve jubilæet blev fejret lørdag d. 25. september med en økumenisk festgudstjeneste i Odense Domkirke, hvor biskop Kresten Drejergaard var ansvarlig for liturgien, og KEKs præsident, metropolit Jérémie, prædikede. Forud var gået en formiddag med gæsteforelæsning af Europarådets generalsekretær og tilbageblik over KEKs historie.

Efter festgudstjenesten i domkirken var Odenses borgmester vært for en reception på rådhuset, og dagen sluttede med fest-

middag på Hotel Nyborg Strand. Som led i KEKs jubilæumsfejring kunne KEK præsentere sin nye hjemmeside, der på Det mellemkirkelige Råds foranledning var udarbejdet af den danske WEBpastor, Gunnar Bach Pedersen. Hjemmesiden var en jubilæumsgave fra Hotel Nyborg Strand, der fejrede sit eget 100 års jubilæum med at give gaver. Med denne gave, men især med udstrakt hjælp, venlighed og effektivitet under mødet, gav Nyborg Strand KEK de bedst tænkelige rammer for centralkomitemødet.

Som afslutning på centralkomitemødet deltog gæsterne søndag i gudstjenester rundt om i kirker i Haderslev, Roskilde og Fyens stift, således at mødets deltagere fik en lille chance for også at møde medlemmer af de danske menigheder.

I mødet i Nyborg deltog folkekirkens medlem af KEKs centralkomite, lektor Karsten Fledelius, samt også Rådets formand og medarbejdere og en dansk steward, stud. theol. Kirstine Aakerlund Andersen. Rådets medlemmer og andre inviterede gæster deltog i jubilæumsfestlighederne d. 25.

Efter mødet i Graz i 1997 har KEK sammen med den europæiske romersk katolske bispekonference arbejdet med udformningen af et dokument om retningslinjer og regler for samarbejde mellem kirker i Europa med henblik på at fremme forståelse og samarbejde og undgå, at kirkerne misbruges til optrapning af konflikter. I 1999 har alle KEKs medlemskirker modtaget udkast til dette dokument, Charta Oecumenica. Rådet har oversat det til dansk og i januar 2000 sendt det til stiftsudvalgene til udtalelse. I Danske Kirkers Samråd er der desuden nedsat en arbejdsgruppe, som med deltagelse af alle de kirkesamfund, der vil deltage, skal udarbejde forslag til et fælles svar på Charta Oecumenica udkastet til KEK. Det mellemkirkelige Råd har udpeget fire medlemmer til at indgå i det fælles arbejdsudvalg, og de vil medtage respons fra stiftsudvalgene til den fælles arbejdsgruppe. Rådet har ikke ved at indgå i den fælles arbejdsgruppe afskåret sig fra om nødvendigt at indgive sit eget svar.

KEK har i det forløbne år brugt mange ressourcer på situationen i Balkan. I den forbindelse har Karsten Fledelius bl.a. deltaget i et møde i Ungarn om situationen og kirkernes rolle

og muligheder. Og i november deltog Kirsten Auken i en konference i Oslo om "Europa efter Kosovo" afholdt af KEK og den norske kirke i samarbejde.

Kirkernes Verdensråd, KV

Efter generalforsamlingen i december 1998 har arbejdet i Kirkernes Verdensråd i høj grad været præget af nødvendigheden af dels at få arbejdet i gang med de prioriteringer, som generalforsamlingen havde afstukket, dels at få det til at fungere i overensstemmelse med de omstruktureringer, der var besluttet allerede inden generalforsamlingen.

Folkekirkens delegater ved generalforsamlingen har udarbejdet en ret udførlig rapport, som bl.a. kan læses på MKRs hjemmeside. Deres vurdering af generalforsamlingen er gennemgående positiv ud fra en fornemmelse af, at der såvel blandt kirkernes repræsentanter som i KVs stab blev vist vilje til at finde en arbejdsform, som tilgodeser behovet for og ønsket om at inddrage medlemskirkerne så tæt som muligt i arbejdet. Dette nødvendiggøres desuden af, at KV ikke har de ressourcer til rådighed, som organisationen tidligere havde.

I årets løb er der afholdt ét møde i den nye centralkomite, der blev valgt på generalforsamlingen, og der er afholdt et møde i eksekutivkomiteen. Domprovst Anders Gadegaard er medlem af central- og eksekutivkomiteen.

Det mellemkirkelige Råd har indgivet forslag til medlemmer af kommissioner og komiteer, der blev nedsat i løbet af året. Anna Marie Aagaard er indvalgt i den særlige kommission, der skal arbejde med vilkårene for især de ortodokse kirkers deltagelse i Kirkernes Verdensråd. Kirsten Lund Larsen er indvalgt som medlem af kommissionen for regionale relationer.

Det lutherske Verdensforbund, LVF

Arbejdet i forhold til LVF har især været præget af to områder, økumeni og økonomi.

På det økumeniske område har det især været Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren, der har været i fokus. I efteråret 99 lykkedes det at få udarbejdet et tillæggsdokument til Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren, som i kort form

udsiger, hvad LVF og den romersk katolske kirke er enige om, at en underskrift af dokumentet indebærer. Derefter blev det underskrevet ved en gudstjeneste i Augsburg d. 31. oktober, på reformationssøndagen. Mange kirker var repræsenteret ved underskrivelsen, men Det mellemkirkelige Råd valgte ikke at bede om en invitation.

I stedet har Rådet i overensstemmelse med det svar, der blev afgivet fra folkekirken om Fælleserklæringen om Retfærdiggørelseslæren, inviteret til, at et kommende møde om dialogen mellem den romersk katolske kirke og Det lutherske Verdensforbund afholdes i Danmark. Det kan evt. blive i 2001 eller i 2003. Endvidere har Rådet besluttet at indbyde den romersk katolske kirke i Danmark til et samarbejde om udarbejdelsen af et studiemateriale til menighedsbrug.

I LVFs arbejde om Teologi og Studier er folkekirken ret pænt repræsenteret, ikke mindst takket være indflydelse fra den tidligere leder af afdelingen, professor Viggo Mortensen. Lektor Else Marie Wiberg Pedersen har over tre år deltaget i et studieprojekt om luthersk ekklesiologi (kirkeforståelse) og *communio*, og udgifterne til hendes deltagelse har været afholdt af Rådet.

Anna Marie Aagaard fortsætter endnu en periode som medlem af den lutherske-ortodokse dialoggruppe, og Kirsten Busch Nielsen er indtrådt som medlem af den lutherske-anglikanske arbejdsgruppe. Endelig er Lissi Rasmussen udpeget til en arbejdsgruppe om kristendom-islam.

Der har været afholdt et par konsultationer om LVFs ressourcer og økonomi, hvortil Rådet har udpeget deltagere. Det gælder for LVF som for alle andre internationale organisationer, at de økonomiske ressourcer ikke er så rigelige som tidligere, og LVF forsøger at finde en nøgle for fordelingen af byrderne mellem medlemskirkerne. I sammenligning med andre nordiske kirker ligger folkekirkens medlemsbidrag til de internationale kirkelige organisationer lavt, og på længere sigt har Rådet vedtaget, at der må føres en drøftelse med kirkeministeren om, på hvilket niveau folkekirkens bidrag engang skal ligge.

Viggo Mortensen fratrådte sin stilling i LVF fra 1. februar 99 for at tiltræde som professor ved Det teologiske Fakultet i Århus. Rådet har siden arbejdet intenst med at finde kandidater

til ledige stillinger i Det lutherske Verdensforbund – og i Kirkernes Verdensråd – fordi det er af stor værdi at have en medarbejder ansat, som man kan gå direkte til for at få informationer, rådgivning osv.

Nordisk Økumenisk Råd, NØR

I november 1998 sendte Det mellemkirkelige Råd et brev til NØRs formand med ønske om en drøftelse af NØRs prioriteringer og arbejdsgange. Denne drøftelse med NØRs formand og direktor fandt sted d. 1. september.

På baggrund af drøftelsen med formand og direktor for NØR vedtog Rådet at bede sin arbejdsgruppe om NØR om at arbejde videre med de spørgsmål, Rådet har stillet til NØR, samt at vende tilbage til Rådet med forslag til, hvordan vore ønsker til prioriteringer kan udfoldes. Rådet fastholdt, at det i NØRs arbejde ønsker en nedprioritering af det internationale og internationalt koordinerende arbejde for at kunne prioritere det arbejde, som sigter på nordiske kontakter, kendskab og venskaber.

NØR arrangerer en del nordiske konferencer. Et par af dem har været afholdt i Danmark, og det betød som sædvanlig en lidt højere dansk deltagelse end ved arrangementer, der finder sted i et andet nordisk land. Programmerne for konferencer arrangeret af NØR sendes altid ud til stiftsudvalgene, således at de har mulighed for at udpege deltagere.

Danske Kirkers Samråd, DKS

I DKS har der i årets løb været afholdt to møder, og DKS arbejder på at arrangere en høring om religionsfrihed og religionslighed i Danmark.

DKS inviterede d. 3. september Det mellemkirkelige Råd til en fælles middag og efterfølgende seminar om religionsfrihed.

Nordisk Tysk Kirkekonvent

Som en del af den årlige konference i Nordisk Tysk Kirkekonvent, der denne gang fandt sted i Finland, fejredes Nordisk Tysk Kirkekonvents 50 års jubilæum. Johannes Langhoff har skrevet konventets historie, Brückenbau und Gemeinschaft, udgivet af Evangelische Verlagsanstalt i Tyskland.

I konventets styrelse har Danmark nu to deltagere, Holger Jepsen og Else Duedahl, og Holger Jepsen var foredragsholder ved årets konference i Finland. Johannes Langhoff, Bodil Sølling og Jørgen Larsen, alle tidligere mangeårige konventsmedlemmer, deltog i jubilæumsseminaret.

Studiebesøg

For at få en grundig indføring i organisationernes arbejde besøgte Rådet i januar 1999 de tre organisationer, der har sekretariat i Genève. I november arrangeredes en tilsvarende tur for medlemmer af stiftsudvalgene, og begge besøg gav en grundig indføring i organisationernes aktuelle arbejde.

Relationen til stiftsudvalgene

Kontakten mellem de mellemkirkelige stiftsudvalg og Rådet sikres gennem stiftsudvalgenes udpegning af et rådsmedlem fra hvert stiftsudvalg. Det har imidlertid været vanskeligt på råds-møderne at finde tid til rapportering fra stiftsudvalgene, og Rådet arbejder derfor med at finde en form, som sikrer, at ting af fælles interesse kommer til alles kendskab.

Mange henvendelser, invitationer og forespørgsler om kontakter sendes fra Rådet videre til de mellemkirkelige stiftsudvalg, ligesom stiftsudvalgene også retter henvendelse til Rådet for at få information eller kontakter, eller med ønske om udspil til organisationer eller myndigheder.

Rådet udsender nyhedsbrev til stiftsudvalgene samt efter hvert møde kopi af protokol.

De fleste stiftsudvalg sender kopi af deres referater og nyhedsbreve til Rådets sekretariat, selv om det må indrømmes, at der synes at være en tilbøjelighed til at begrænse udbredelsen af oplysninger til eget stift.

Der afholdes et årligt møde for alle medlemmer af stiftsudvalg. Det fandt i 1999 sted lørdag d. 4. september på Hotel Nyborg Strand. Formanden berettede om arbejdet i Det mellemkirkelige Råd, og eftermiddagens program bestod af tre oplæg fra henholdsvis Hans Hauge, Inge Lise Pedersen og Viggo Mortensen om "Tro og folk – ny konfessionalisme og ny nationalisme i Europa – og Danmark? – i dag".

Rådet har i 1999 gentaget invitationen til Grønlands kirke om en nærmere tilknytning til Det mellemkirkelige Råd, men dette har hidtil ikke syntes realisabelt.

I 1999 er også Dansk Kirke i Sydslesvig inviteret til en samtale om mulige samarbejdsområder, men der foreligger endnu ikke noget svar.

Samarbejde med kirkelige organisationer og andre instanser i folkekirken

Det mellemkirkelige Råd samarbejder så vidt muligt med folkekirkelige og andre organisationer, hvis arbejde også har mellemkirkelig karakter. Det gælder især Folkekirkens Nødhjælp, Dansk Missionsråd, Det økumeniske Fællesråd, Bibelselskabet og Frikirkerådet. I samarbejde med disse organisationer og Danske Kirkers Samråd arrangeres årligt Det økumeniske Efterårsmøde den første fredag-lørdag i november.

Folkekirkens Nødhjælp, Dansk Missionsråd og Det økumeniske Fællesråd arbejder alle i relation til en eller flere af de internationale kirkelige organisationer, og dette medfører et naturligt tæt samarbejde mellem MKR og disse organisationer. Vi samarbejder endvidere ad hoc om udgivelser, møder, besøg af kirkefolk o.lign.

Der har været afholdt møde med Folkekirkens Mission for at drøfte fælles arbejdsområder, og der har ligeledes været møde mellem MKRs formandskab og Folkekirkens Nødhjælps forretningsudvalg for at drøfte ikke mindst samarbejdet omkring LVF, som Folkekirkens Nødhjælp er en af de største bidragydere til.

Formanden og sekretariatschefen har deltaget i en konsultation arrangeret af Systematisk Institut i Århus om kirkens mission og økumeni på tærsklen til det nye årtusind. Rådet vedtog efterfølgende at tage positivt imod et forslag om at arrangere en høring for at belyse de mange kirkesamfund, der findes i Danmark. Høringen vil blive planlagt i 2000.

Samarbejde med biskopperne

I læremæssige spørgsmål kan Rådet ikke udtale sig på folkekirkens vegne, og der er derfor truffet aftale med biskopperne om sager, der indeholder læremæssige aspekter.

Rådet vedtog i slutningen af 1998 at bede biskopperne tage en drøftelse med MKRs formandskab om samarbejdsaftalen, der havde fungeret i to år, for at få aftalen evalueret og justeret. Dette møde fandt sted i januar 99, og Rådet udarbejdede som oplæg til samtalen et notat til biskopperne. Mødet resulterede i enighed om en fornyet aftale om samarbejde om forhold, der involverer læremæssige spørgsmål.

Deltagelse i møder og konferencer, ansøgninger og diverse kontakter

Som tidligere år har Rådet modtaget en lang række invitationer til møder og konferencer. Invitationerne drøftes forud for rådsmøderne i Rådets invitationsudvalg, og Rådet vedtager på baggrund af indstillinger fra udvalget, om der skal sendes deltagere til det pågældende møde, og om invitationen skal videreformidles til stiftsudvalg eller kirkelige organisationer. Ved udpegning af deltagere tages der både hensyn til den baggrundsviden eller de erfaringer, der er nødvendige i forbindelse med mødets tema, og hensynet til bredden i den folkekirkelige virkelighed. Rådet har i 1999 udarbejdet retningslinjer for rapportering fra møder og konferencer. Mødedeltagere skal indsende rapporter, meget gerne i form af offentliggjorte artikler.

I 1999 har der bl.a. været udpeget deltagere til studiekursus i den evangelisk lutherske kirke i Bayern i Josefstal, til LVF europæisk ungdomskonference i Strasbourg, til synodemøder i Church of Scotland, Vereinigte Evangelisch Lutherische Kirche Deutschlands, samt den norske kirkes kirkemøde. Ligeledes blev der udpeget deltagere til Nordisk Informationskonference, til teologkursus i Pullach i Tyskland samt til Anglo-Skandinavisk-Baltisk Teologkonference. Der har været udpeget en studerende til at indgå i Advanced Biblical Course for teologistuderende fra samarbejdet mellem kirker i Norden og kirker i FOCCISA, fællesskabet af kirkeråd i det sydlige Afrika, samt til kvindekonference i Sydafrika som led i det samme samarbejde.

I Danmark afholdtes bl.a. NØRs kirkeretssymposium samt nordisk kvindekonference.

Udgivelser i 1999

Sammen med Det økumeniske Fællesråd og Folkekirkeens Nødhjælp er udgivet et studiehefte "Jerusalems Mosaik" om de kristne kirker i Israel/Palæstina.

Rådet har ydet støtte til udgivelsen af Stemmer på tværs fra Tværkulturelt Center.

Rådet er i gang med i samarbejde med Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og Rådet for Etnisk Ligestilling at udarbejde en folder om folkekirken til brug for indvandrere og flygtninge. Folderen bliver dog først færdig i 2000.

Der er udsendt seks numre af Nyt fra Det mellemkirkelige Råd, og ni numre af Church News from Denmark redigeret af Gunnar Martin Nielsen. Begge nyhedsbreve offentliggøres også på Rådets hjemmeside, der har adressen <http://www.folkekirken.dk/Interchurch/mkr.htm>. Hjemmesiden redigeres og ajourføres af sognepræst Gunnar Bach Pedersen.

Økonomi

Gentagne gange i løbet af det sidste tiår er det fra de internationale organisationer blevet påpeget, at folkekirkeens medlemsbidrag ligger væsentligt lavere end fx vore nordiske søsterkirker. Rådet vedtog i 99 at søge kirkeministeren om en forhøjelse af medlemsbidraget til de internationale kirkelige organisationer, folkekirken er medlem af, og at søge om mindst $\frac{1}{2}$ yderligere stilling i sekretariatet. Kirkeministeren bevilgede en forhøjelse af medlemsbidragene fra 2000 og yderligere en halvtidsstilling i sekretariatet.

En mindre del af finansieringen af Rådets virksomhed er hidtil indkommet ved indsamling på kollektdagen til mellemkirkeligt arbejde i de stifter, der ikke selv har haft et særligt projekt. Fra 2000 har Rådet vedtaget, at kollektnidlerne anvendes til at støtte et teologi-for-lægfolk kursus i den lutherske kirke i Slovakiet, og der er udarbejdet materiale derom. Rådets formand besøgte dette kursus, Bibelskolen i Martin, i november.

Arbejdet i råd og arbejdsgrupper

Rådet har afholdt seks møder, de fem i København og ét i Nyborg forud for mødet med stiftsudvalgene, der ligeledes blev afholdt på Nyborg Strand.

Arbejdsgrupper m.v.

Formand, næstformand og kasserer udgør Rådets formandskab, der forbereder rådsmøderne.

Formandskabet har holdt fem møder i løbet af året.

I de nedsatte arbejdsgrupper har der været afholdt følgende møder:

Arbejdsgruppen om Konferencen for Europæiske Kirker har afholdt fire møder, og desuden har der været afholdt tre møder for at forberede KEKs centralkomitemøde i Danmark.

Arbejdsgruppen om Det lutherske Verdensforbund har afholdt tre møder, arbejdsgruppen om Kirkernes Verdensråd fem, og arbejdsgruppen om NØR fire møder. Den teologiske arbejdsgruppe har afholdt to møder.

Informationsudvalget, der er ansvarlig for alle udgivelser, har afholdt tre møder.

Alle arbejdsgrupper indstiller til Rådet vedrørende det arbejdsområde, de er nedsat til at følge.

Medlemmer af Råd, arbejdsgrupper, udvalg, organisationer m.v.

Det mellemkirkelige Råd:

Paul Verner Skærved, formand, Fyens Stift

Jørgen Christensen, næstformand, Helsingør Stift

Anders Baastrup, kasserer, Århus Stift

Edith Aller, Aalborg Stift

Else Duedahl, Haderslev Stift

Karsten Fledelius, Københavns Stift

Holger Jepsen, udpeget af kirkeministeren

Steffen Ravn Jørgensen, Roskilde Stift

Niels Thure Krarup, Viborg Stift

Grethe Lollike, Lolland-Falsters Stift

Lars Bom Nielsen, Ribe Stift

Erik Norman Svendsen, udpeget af kirkeministeren

Uni Næs, observatør fra Færøernes Stift.

Nedsatte arbejdsgrupper

Arbejdsgruppe til behandling af modtagne invitationer, ansøgninger og andre aktuelle sager:

Edith Aller, Steffen Ravn Jørgensen, Lars Bom Nielsen
(Sekretær Ane Hjerrild).

Informationsudvalg:

Paul Verner Skærved, Anders Baastrup, Karsten Fledelius,
Niels Thure Krarup (Sekretær Kirsten Auken).

Arbejdsgruppe om Kirkernes Verdensråd:

Jørgen Christensen, (formand) Anders Gadegaard, Peter Lodberg, Kaj Elkrog, Karsten Fledelius, Kirsten Lund Larsen og Anna Marie Aagaard. Desuden deltager Det økumeniske Fællesråds generalsekretær Holger Lam og stud. scient. pol. Rasmus Hylleberg, Baptistsamfundet, som kommitterede medlemmer (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe om Det lutherske Verdensforbund:

Steffen Ravn Jørgensen (formand), Christian Balslev-Olesen, Mette Geil, Erik Hübertz, Niels Thure Krarup, Helle Rosenkvist og med Dansk Missionsråds formand, Knud Sørensen, som kommitteret medlem (Sekretær Ane Hjerrild).

Arbejdsgruppe om Konferencen for Europæiske Kirker:

Karsten Fledelius (formand), Berit Schelde Christensen, Else Duedahl, Lars Bom Nielsen, Keld Balmer Hansen og med Jørgen Thomsen, Folkekirkens Nødhjælp, og Allan Ibsen, Baptistsamfundet, som kommitterede medlemmer (Sekretær Kirsten Auken).

Arbejdsgruppe om Nordisk Økumenisk Råd:

Edith Aller (formand), Anne Birgitte Thun Hansen, Grethe Lollike, Frede Tramm, Ane Hjerrild og med Britta Kornholt, Baptistsamfundet, som kommitteret medlem (Sekretær Kirsten Auken).

Teologisk arbejdsgruppe:

Holger Jepsen (formand), Jørgen Christensen, Anders Gadegaard, Niels Henrik Gregersen, Steffen Ravn Jørgensen, Peter Widmann (Sekretær Ane Hjerrild).

Sekretariatets medarbejdere

Der er fire heltidsstillinger i Rådets sekretariat:

Sekretariatschef, cand. mag., pastor Ane Hjerrild

Informations- og Europasekretær: cand.mag. Kirsten Auken

Nielsen er tiltrådt fra 1. august i stedet for cand. theol. Klaus Meisner, der fratrådte d. 30.4.99.

Sekretær Birgit Kaiser

Sekretær og regnskabsfører Susanne Bak Knudsen. Fra 1. maj 99 er Jan Elleby ansat som vikar for Susanne Bak Knudsen, der har barselsorlov indtil udgangen af 99.

Aase Jensen varetager som timelønnet efterlønsmedarbejder nogle af sekretariatets arkiv- og forsendelsesopgaver.

Der har været to medarbejdere ansat i kortere tid under pulje-job-ordning henvist af Arbejdsformidlingen.

Frivillige medarbejdere løser en del af sekretariatets arbejdsopgaver i samarbejde med de ansatte:

Agnes Edinger ordner og katalogiserer bibliotekets bøger og ordner tidsskriftarkivet, mens Kirsten Holm ordner udklipsarkivet.

Medlemmer, observatører og ansatte i nationale og internationale kirkelige organisationer og udvalg:

Kirkernes Verdensråd:

Central- og eksekutivkomiteen: Anders Gadegaard

Commission for Faith and Order: Peter Lodberg

Commission for Regional Relations: Kirsten Lund Larsen
Special Commission on relations with the Orthodox Churches:
Anna Marie Aagaard

Peter Williams er ansat som fotograf.

Det lutherske Verdensforbund:

Council: Mette Geil og Helle Rosenkvist
Commission on World Service: Christian Balslev-Olesen
Lutherske-ortodokse læresamtaler: Anna Marie Aagaard.

Konferencen for Europæiske Kirker:

Centralkomiteen: Karsten Fledelius
Interim Commission on Churches in Solidarity:
Jørgen Thomsen
Commission on Churches in Dialogue:
Berit Schelde Christensen
Arbejdsgruppen om EU lovgivning i European Ecumenical
Commission on Church and Society: Steffen Ravn Jørgensen.

Nordisk Økumenisk Råd:

Medlemmer af repræsentantskabet: Edith Aller, Grethe Lollike,
Ane Hjerrild
Suppleant i styrelsen: Edith Aller
Samarbejdsgruppe om ti-året for kirkernes solidaritet med
kvinder: Anne Birgitte Thun Hansen.

Leuenberg Læresamtaler:

I arbejdsgruppen Kirke og Israel: Hans Vium Mikkelsen
Peder Nørgaard-Højen deltager i arbejdsgruppen Lov og
Evangelium samt i Regionalgruppe for Sydeuropa.

Nordisk Tysk Kirkekonvents styrelse:

Else Duedahl. (Holger Jepsen er udpeget af biskopperne.)

Danske Kirkers Samråd:

Paul Verner Skærved og Edith Aller.

Det Danske Bibelselskabs repræsentantskab:

Steffen Ravn Jørgensen.

Observatør i Dansk Missionsråd:

Lars Bom Nielsen.

Styrelsesmedlemmer i Folkekirkens Nødhjælp:

Karsten Fledelius og Lars Bom Nielsen.

**Medlem af Internationalt Udvalg i Folkekirkens
Pædagogiske Institut:**

Ane Hjerrild.

Regnskab 1999

*ved Rådets kasserer, Gårdejer Anders Baastrup, og
regnskabsassistent Jan Elleby*

Resultatopgørelse for regnskabsåret 1999:

	Regnskab 1999 kr.	Budget 1999 1000 kr.	Regnskab 1998 1000 kr.
Udgifter			
Udadvendt virksomhed	1.038.454	1.026	907
Kontingenter	1.284.000	1.284	1.255
Sekretariatet	1.850.412	1.895	1.874
Rådets omkostninger	269.058	315	264
Henlæggelser	87.000	0	75
Udgifter i alt:	4.528.924	4.520	4.375
 Indtægter			
Tilskud, Finansloven	600.000	600	600
Tilskud, Fællesfonden	3.900.000	3.900	3.755
Fonde og kollekter	18.285	15	18
Tips- og lottomidler	0	0	0
Renteindtægter (andel 1/3)	10.909	5	15
Anvendt af henlæggelser	0	0	0
Anvendt af Kapitalkonto	0	0	0
Indtægter i alt:	4.529.194	4.520	4.388
 Resultat	270	0	13

Overskuddet overføres til Kapitalkonto.

INDTÆGTER

Bemærkninger til nogle regnskabsposter:

Tilskuddet fra Finansloven til Folkekirken internationale arbejde kr.

00.000 er uændret.

Tilskud fra Fællesfonden (Landskirkeskatten) kr. 3.900.000 i henhold til Kirkeministeriets godkendelse af årsbudget. Dette udgør en stigning på kr. 45.000 = 3,86%.

Rådet søgte, men fik ikke bevilget Tips- og Lottomidler.

Årsregnskabet slutter med et overskud på kr. 270.

UDGIFTER

Udadvendt virksomhed

Har et merforbrug i forhold til regnskabet 1998 på kr. 131.514=14,5%.

Udgifterne til deltagelse i konferencer og læresamtaler har i 1999 udvist en kraftig stigning på kr. 143.998=53,5%. En del af stigningen skyldes tilskud til afholdelsen af KEKs centralkomitemøde i Nyborg, men i øvrigt har der været deltagelse i mange internationale konferencer.

Rådet har fra de henlagte midler besluttet at bevilge kr. 50.000 i tilskud til det økumeniske Studiecenter i Strasbourg.

Bidrag til kommende generalforsamlinger	kr.	214.000
Generalforsamlinger, rejser	kr.	0
Projekter i forbindelse med organisationer	kr.	11.313
Deltagelse i konferencer og læresamtaler	kr.	420.120
Andre udgifter	kr.	235.092

Informationsvirksomhed

Udgivelser af nyhedsbreve på engelsk og dansk	kr.	89.045
Publikationer	kr.	68.884

Die Dänen und ihre Kirche er afskrevet med kr. 10.000. Folderne om de internationale organisationer er afskrevet med kr. 2.522. Hæfte om den danske folkekirke på engelsk er afskrevet med kr. 10.000.

Saldo af lagerværdi pr. 31.12.1999	kr.	22.646
Salg af publikationer i 1999:	kr.	38.781

Kontingenter

Det samlede beløb er forøget med kr. 29.351=2,34% til kr. 1.284.000, der fordeler sig således:

Det lutherske Verdensforbund	kr.	485.000
Kirkernes Verdensråd	kr.	485.000
Konferencen for Europæiske Kirker	kr.	120.000
Nordisk Økumenisk Råd	kr.	120.000
Danske Kirkers Samråd	kr.	66.000
Leuenberg	kr.	8.000

Finanslovens tilskud til internationalt arbejde kr. 600.000 og Fællesfondens andel kr. 684.000 har dækket bidraget til kontingenter.

Sekretariatet

Antallet af ansatte i sekretariatet er uændret, men i forhold til regnskabsåret 1998 er lønudgifterne steget med kr. 72.688=6,11%. I stigningen er indeholdt udgifter til barselsvikar.

Husleje, lys, varme og rengøring	kr.	299.19
Kontorhold, revision m.m.	kr.	213.52
Konto til vedligeholdelse af lokaler	kr.	12.49
Lønninger	kr.	1.263.16
Fornyelse af kontormaskiner/inventar	kr.	37.04
Konto til fornyelse af kontormaskiner/inventar	kr.	25.00

Rådets omkostninger

Honorar	kr.	90.00
Rådsmedlemmers møde- og rejseudgifter	kr.	130.20
Arbejdsgrupper vedr. internationale organisationer	kr.	48.85

Henlæggelser

Rådet vedtog at henlægge kr. 40.000 til afholdelse af Leuenbergmøde i Danmark år 2000, kr. 20.000 til udgivelse af en folder om folkekirken for tyskere samt kr. 27.000 til initiativer vedrørende lægfolk.

KAPITALKONTO

Årets regnskabsmæssige resultat på kr. 270 er tilgået kontoen. Saldo ved årets slutning kr. 252.289.

STATUS

Årets egenkapital udgør kr. 1.121.660 og er sammensat således:

Henlæggelser – øremærkede	kr.	492.936
Konto til fornyelse af kontormaskiner	kr.	180.000
Konto til kommende generalforsamlinger	kr.	50.000
Konto til vedligeholdelse af lokaler	kr.	146.435
Kapitalkonto	kr.	252.289

Vedtægter

for Det mellemkirkelige Råd, nedsat i henhold til Lov om folkekirkens økonomi af 1. juni 1994 (Folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde m.v. - jf. Kirkeministeriets bekendtgørelse af 4. juli 1994) samt Kirkeministeriets bekendtgørelse nr. 891 af 23. november 1993, kap. 2.

§ 1

Rådets navn er Den danske Folkekirkes mellemkirkelige Råd (Det mellemkirkelige Råd).

Rådets hjemsted er Københavns kommune.

§ 2

Rådet har til opgave at varetage folkekirkens mellemkirkelige opgaver på landsplan, herunder tage stilling til folkekirkens medlemskab af nationale og internationale kirkelige organisationer. Rådets formål er at støtte, formidle og samordne folkekirkens mellemkirkelige kontakter såvel herhjemme som udlandet og i den forbindelse arbejde for, at arbejdet får et så bredt folkekirkeligt sigte som muligt.

Rådet er, når det ønskes og efter aftale med de mellemkirkelige stiftsudvalg disse behjælpelig med deres mellemkirkelige arbejde. Det mellemkirkelige Råd har ikke synodal karakter og således ingen kompetence til at udtale sig om kirkepolitiske eller dogmatiske spørgsmål på folkekirkens vegne.

§ 3

Rådet består af 12 medlemmer, hvoraf de 10 er valgt med en repræsentant fra hvert af de 10 stiftsudvalg; 2 medlemmer udpeges af kirkeministeren blandt folkekirkens biskopper.

Rådet kan efter behov supplere sig med kommitterede sagkyndige uden stemmeret.

4

Rådet konstituerer sig på sit første møde, der så vidt muligt finder sted inden funktionsperioden begynder, med formand, næstformand og kasserer meddelende for stiftsudvalgenes funktionsperiode.

Rådets formand, næstformand og kasserer udgør Rådets formandskab. Formandskabet forbereder rådsmøder, herunder udarbejdelse af oplæg til drøftelse og indstillinger vedrørende årsbudget.

Kassereren påser, at der udarbejdes kvartårslige balancer og budgetopfølgninger til brug for Rådets arbejde. Derudover har kassereren ansvar for den endelige udformning af udkast til årsbudget og årsregnskab.

Formand og næstformand tegner Det mellemkirkelige Råd i forening. Rådet kan fastsætte honorar for varetagelsen af dets arbejdsopgaver.

Rådets medlemmer får udbetalt godtgørelse for deres deltagelse i henhold til statens takster for tjenesterejser.

5

Rådet træffer sine beslutninger i rådsmøder.

Rådet indkaldes af formanden mindst fire gange årligt.

Hvis et medlem af Rådet får forfald i et tidsrum, der skønnes at blive af mindst to måneders varighed, eller hvis et medlem valgt af et stiftsudvalg aftræder af Rådet i funktionsperioden, er det stiftsudvalg, hvorfra den pågældende er valgt, berettiget til at udpege en suppleant.

Rådets sekretariat ledes af en sekretariatschef, som forestår sekretariatets daglige drift. Sekretariatschefen ansættes af kirkeministeren efter indstilling fra Rådet.

Inden for den økonomiske ramme, som godkendes af kirkeministeren, ansætter Rådet sit øvrige personale efter indstilling fra sekretariatschefen.

Rådet kan udarbejde retningslinjer for arbejdsgangen i forholdet mellem Råd og sekretariatschef for de sager, der hører under Rådets virksomhed.

Sådanne retningslinjer udarbejdes som bilag til forretningsordenen. Retningslinjerne skal være vedtaget på et rådsmøde med stemmeflerhed.

§ 6

Regnskabsåret er kalenderåret.

Rådet udarbejder inden hvert års 1. april et budget for det kommende regnskabsårs udgifter samt de indtægter, der kan søges og forventes som tilskud til Rådets arbejde fra fonde, foreninger, private, tipsmidler o.l.

Budgetter indsendes til kirkeministeriet til godkendelse.

Der udarbejdes et regnskab, der skal forelægges Rådet til godkendelse på et ordinært rådsmøde efter regnskabsårets slutning. Regnskabet godkendes og underskrives af Rådets medlemmer.

Regnskabet revideres af en statsautoriseret revisor, valgt på det årlige budgetmøde. I tilfælde af, at Rådet ønsker at skifte revisor, ansættes og afskediges revisor efter forud opnået godkendelse fra kirkeministeriet.

Efter vedtagelsen i Rådet og efter kirkeministerens godkendelse sendes Rådets budget og regnskab til stiftsudvalgene til orientering.

§ 7

Der føres beslutningsprotokol over Rådets møder. Protokollen godkendes og tiltrædes ved medlemmernes underskift.

Efter godkendelsen sendes kopi af protokollen til de mellemkirkelige stiftsudvalg.

§ 8

Rådet udpeger eller nominerer repræsentant(er) til organisationer m.v., hvortil folkekirkens forbindelse varetages af Det mellemkirkelige Råd i henhold til de vedtægter og bestemmelser, der er gældende for den pågældende organisation. Det udpegede medlem/den udpegede repræsentant er pligtig til at rapportere til Rådet om og fra møder i den pågældende organisation om væsentlige forhold, hvori der ikke er pålagt tavshedspligt. I den pågæl-

ende organisation indgår medlemmet som forpligtet på at varetage Rådets interesser, men medlemmet tegner ikke Rådet og kan ikke pålægges bundet mandat i sager af dogmatisk eller kirkepolitisk karakter. Rådet fastlægger reglerne for refusion af udgifter til deltagelse i møder i organisationer, hvor der er udpeget medlemmer.

9

Ændring af vedtægten kan ske efter vedtagelse på to hinanden følgende rådsmøder med mindst en måneds afstand, når 9 ud af de 12 medlemmer er til stede herfor.

Det mellemkirkelige Råds vedtægt er trådt i kraft første gang 9. juni 1990.

Ændring af vedtægten er sket efter vedtagelse på rådsmøde 25. januar 1995 og d. 14. marts 1995.

